

บทที่ 2

เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

การศึกษามูลการดำเนินงานการปฏิรูปการศึกษา ของโรงเรียนมัธยมศึกษา สังกัดกรมสามัญศึกษา จังหวัดมหาสารคาม ตามบัญญัติ 10 ประการ ครั้งนี้ ผู้วิจัยได้ศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องตามลำดับต่อไปนี้

1. การปฏิรูปการศึกษาในโรงเรียน
  - 1.1 ความเป็นมาของการปฏิรูปการศึกษา
  - 1.2 แนวคิดเกี่ยวกับการปฏิรูปการศึกษา
  - 1.3 วัตถุประสงค์ของการปฏิรูปการศึกษา
  - 1.4 จุดมุ่งหมายของการปฏิรูปการศึกษา
2. แนวทางการปฏิรูปการศึกษาของกระทรวงศึกษาธิการ
  - 2.1 การปฏิรูปโรงเรียนและสถานศึกษา
  - 2.2 การปฏิรูปครูและบุคลากรทางการศึกษา
  - 2.3 การปฏิรูปหลักสูตรและกระบวนการเรียนการสอน
  - 2.4 การปฏิรูประบบการบริหารการศึกษา
3. การปฏิบัติตามแนวทางการปฏิรูปการศึกษาตาม บัญญัติ 10 ประการของโรงเรียนมัธยมศึกษา
4. งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง
  - 4.1 งานวิจัยในประเทศ
  - 4.2 งานวิจัยต่างประเทศ

1. การปฏิรูปการศึกษา

1.1 ความเป็นมาของการปฏิรูปการศึกษาไทย

การปฏิรูปการศึกษาไทย เริ่มมาตั้งแต่ในสมัยพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวเรียกได้ว่าเป็นยุคของการปฏิรูป (Age of Reform) หรือยุคของการทำประเทศให้ทันสมัย (Age of Modernization) อย่างแท้จริงเพราะในยุคนี้ ได้เปลี่ยนแปลงในด้านการปกครอง การสังคม การสุขภาพอนามัย การคมนาคม และโดยเฉพาะด้านการศึกษาสมัยใหม่เกิดขึ้นในยุคนี้ (ศุภรศรีแสน 2527 : 52) ซึ่งปัจจัยสำคัญที่ก่อให้เกิดการปฏิรูปการศึกษาหรือการศึกษาตามแบบใหม่ขึ้นในสมัยนี้มี 5 ประการ คือ (สำนักงานปลัดกระทรวงศึกษาธิการ 2539 : 4-6)

1. ปัจจัยทางการคุกคามของจักรวรรดินิยมตะวันตก ถือเป็นภัยแก่เมืองไทยเป็นอย่างยิ่ง ดังนั้นพระองค์จึงได้มีการปรับปรุงและเปลี่ยนแปลงประเทศในด้านต่างๆ เพื่อทำประเทศให้ทันสมัยและทรงเล็งเห็นความสำคัญของการศึกษาเป็นอย่างมาก จึงมีการปฏิรูปการศึกษาหรือจัดการศึกษาตามแบบสมัยใหม่ การคุกคามของจักรวรรดินิยมตะวันตกแม้จะไม่เกิดขึ้นกับไทยโดยตรงก็เป็นภัยแก่เมืองไทยอย่างยิ่ง การปรับปรุงและเปลี่ยนแปลงประเทศในด้านต่าง ๆ การจัดการศึกษาตามแบบสมัยใหม่และแพร่หลายทั่วไปพระราชอาณาจักรมีความสำคัญเป็นอันดับหนึ่ง

2. ปัจจัยด้านสติปัญญาและความคิดตามแบบตะวันตก ชาวตะวันตกที่เดินทางเข้ามาในระยะแรก เกือบทั้งหมดที่เป็นพวกเผยแผ่ศาสนา แต่กิจกรรมของพวกเขานั้นไม่ได้จำกัดอยู่ที่การเผยแผ่ศาสนาเพียงอย่างเดียว ยังมีการเผยแพร่วิทยาการและความคิดเห็นด้วย ทำให้มีผลกระทบ (Impact) และเกิดการเปลี่ยนแปลงในเมืองไทย

3. ปัจจัยในด้านที่พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวทรงมีประสบการณ์จากต่างประเทศ จากการที่พระองค์ได้ทอดพระเนตรกิจการต่าง ๆ ของประเทศที่เจริญแล้ว และได้นำมาปรับปรุงประเทศให้เจริญทัดเทียมกับอีกทั้งเพื่อประสานสัมพันธ์อันดีระหว่างประเทศแน่นแฟ้นอีกด้วย ทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงหลาย ๆ ด้าน ในประเทศโดยเฉพาะอย่างยิ่ง ด้านการศึกษาจะมีการเปลี่ยนแปลงไปในทางที่ดีขึ้นอย่างต่อเนื่องอยู่เสมอ

4. ปัจจัยทางการเลืกทาส พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวทรงเล็งเห็นความสำคัญของการเลิกทาสจึงทรงเลิกทาสได้สำเร็จลงด้วยความเรียบร้อยเป็นธรรมแก่ทุกฝ่ายโดย

ไม่มีเหตุการณ์ร้ายแรงเกิดขึ้น และมีพระราชดำริถึงการศึกษาพร้อมกับตั้งโรงเรียนให้พวกเขาได้เรียน อีกด้วย

5. ปัจจัยความต้องการของบุคลากรเข้ารับราชการ ความขาดแคลนในด้านนี้เป็นผลมาจากการปฏิรูปประเทศหลายด้าน แต่ครั้งดำเนินงานไปกลับปรากฏว่าต้องการคนที่มีความสามารถที่จะมารับดำเนินงานให้ลุล่วงไปด้วยดีได้มีมากขึ้นเพราะขาดแคลนบุคคลที่มีคุณสมบัติดังกล่าวในทุกระดับ และพระองค์ทรงเห็นประโยชน์ที่จะเกิดกับบุคคลทั่วไป และเป็นผลดีต่อประเทศชาติและพระพุทธศาสนา จึงมีโรงเรียนธรรมดาและโรงเรียนเฉพาะด้านเกิดขึ้นมากมาย

กล่าวได้ว่า การเปลี่ยนแปลงด้านนี้มุ่งเน้นการพัฒนาประเทศให้เจริญรุดหน้าก้าวทันกับนานาประเทศ แต่การเปลี่ยนแปลงจะต้องได้คนที่มีความรู้ความสามารถมาร่วมบริหารและพัฒนาในด้านต่าง ๆ จากปัจจัยทั้ง 5 ประการดังกล่าวถือว่าเป็นปัจจัยที่มีความสำคัญที่ก่อให้เกิดการปฏิรูปการศึกษาตามแบบใหม่ขึ้นในสมัยพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว เพื่อใช้เป็นเครื่องมือในการปฏิรูปประเทศให้เกิดผลดี และขั้นสุดท้ายก็คือเพื่อรักษาเอกราชของชาติไว้

หลังจากที่พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวได้ทรงวางรากฐานการศึกษาของไทย โดยได้ปฏิรูปการศึกษาให้เป็นระบบมากขึ้น เพื่อให้ประชาชนชาวไทยได้รับการศึกษาอย่างกว้างขวางยิ่งขึ้นกว่าเดิม นับแต่นั้นมาความเปลี่ยนแปลงต่าง ๆ ทั้งภายในและภายนอกประเทศ ประกอบกับความก้าวหน้าอย่างรวดเร็วของศิลปวิทยาการได้ทำให้ประจักษ์ทั่วกันว่า การศึกษาของไทยไม่เหมาะสมกับกาลเวลายิ่งขึ้น จนกลายเป็นอุปสรรคสำคัญในการพัฒนาประเทศ ได้มีเสียงวิพากษ์วิจารณ์อย่างมาก ว่าการศึกษาไม่เหมาะสมกับการเวลา ดังนั้นจึงได้มีการแสวงหาแนวทางเพื่อการปฏิรูปการศึกษา โดยคณะรัฐมนตรีได้มีมติเห็นชอบตามข้อเสนอของกระทรวงศึกษาธิการให้แต่งตั้งคณะกรรมการวางรากฐานเพื่อปฏิรูปทางการศึกษา เมื่อ วันที่ 21 มิถุนายน 2517 ซึ่งคณะกรรมการได้วางพื้นฐานเพื่อปฏิรูปการศึกษาได้ศึกษาพิจารณาระบบการศึกษาได้สาระสำคัญ คือ ปรับปรุงศึกษาโครงสร้างระบบและกระบวนการเพื่อให้การศึกษาสามารถอำนวยความสะดวก (สำนักงานปลัดกระทรวงศึกษาธิการ 2539 : 11) และดำเนินการสืบเนื่องมาจนปี พ.ศ. 2528 กระทรวงศึกษาธิการได้ดำเนินการปรับปรุงระบบและโครงสร้างการบริหารงานและคณะรัฐมนตรี ได้อนุมัติให้นายกรัฐมนตรีลงนามแต่งตั้งคณะกรรมการนโยบายและแผนของกระทรวงศึกษาธิการ จึงทำให้กระทรวงศึกษาธิการมีองค์คณะบุคคลที่รับผิดชอบงานด้านนโยบายและแผนขึ้นเป็นการเฉพาะและได้มีวิวัฒนาการต่อเนื่องมาจนถึงปัจจุบัน ต่อมาในปี 2535 คณะรัฐมนตรี ได้พิจารณารายงานการศึกษาของคณะกรรมการการศึกษาสภาผู้แทนราษฎร แล้วมีมติให้แจ้งส่วนราชการรับไปประกอบ

การพิจารณาดำเนินการในเรื่องปฏิรูป โครงสร้างและระบบบริหารการศึกษาของชาติ ตามหลัก
 เอกภาพในการบริหาร และหลักความเสมอภาคเป็นประการสำคัญ ในปี พ.ศ.2535 ได้มี
 พระบรมราชโองการของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวโปรดเกล้าฯ ให้ประกาศใช้แผนการศึกษา
 แห่งชาติพุทธศักราช 2535 และพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 ได้เปลี่ยนแปลงระบบ
 การศึกษาเพื่อให้สามารถพัฒนาคุณภาพชีวิตคนไทยที่สอดคล้องกับสภาพการณ์ ทั้งในปัจจุบันและ
 อนาคต และกระแสดความคิดการปฏิรูปการศึกษา ซึ่งมีความสอดคล้องกับจุดเน้นในแผนพัฒนา
 เศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ 8 ที่มุ่งให้คนเป็นศูนย์กลางของการพัฒนา ดังนั้นหากจะให้การ
 ปฏิรูปการศึกษายังเกิดผลสำเร็จตามที่กำหนดไว้ ก็ต้องได้รับความร่วมมือจากทุกฝ่ายทุกคน

1.2 แนวคิดเกี่ยวกับการปฏิรูปการศึกษา

แนวคิดการปฏิรูปการศึกษา มีนักการศึกษาหลายท่านได้ให้แนวคิดไว้ ดังนี้

อุทัย ดุลยเกษม (2539 : 3) กล่าวว่า เกิดจากแนวคิดที่อยู่เบื้องหลังในการปฏิรูปอยู่
 2 แนวคิด คือ มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม

แนวคิดที่ 1 ตั้งอยู่บนพื้นฐานความเชื่อ ที่ว่าระบบการศึกษาเป็นตัวแปร (Variable)
 สำคัญที่ก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงด้านอื่น ๆ ในสังคม กล่าวคือ การเปลี่ยนแปลงระบบการศึกษา
 หรือการปฏิรูปการศึกษา (Educational Reform) จะนำไปสู่การเปลี่ยนแปลงด้านผลลัพธ์ขั้นต้นของ
 การศึกษา (Immediate Educational outcomes) ซึ่งจะก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงด้านอื่น เช่น ด้าน
 การเมือง ด้านเศรษฐกิจ และด้านสังคม วัฒนธรรม ในที่สุดจากพื้นฐานความเชื่อดังกล่าวจึงก่อให้เกิด
 ความเคลื่อนไหวเพื่อให้มีการปฏิรูปการศึกษา สืบเนื่องมาจากข้อเท็จจริงที่ว่า ผลลัพธ์ขั้นต้นของระบบ
 การศึกษาเดิมผลิตออกมาขาดคุณภาพ อาจพบสาเหตุคือ หลักสูตรไม่เหมาะสม กระบวนการเรียน
 การสอนไม่เหมาะสมหรือการจัดการไม่เหมาะสม การจัดสรรงบประมาณไม่เพียงพอโครงสร้าง
 การบริหารไม่เหมาะสม เป็นต้น ดังนั้น การปฏิรูปการศึกษาก็คือ การปรับปรุงหรือเปลี่ยนแปลงใน
 บางส่วนของระบบการศึกษา โดยเชื่อว่าเมื่อปฏิรูปส่วนที่เป็นสาเหตุของการด้อยคุณภาพของผลลัพธ์
 ทางการศึกษาแล้ว ในที่สุดระบบการศึกษาทั้งหมดก็จะทำหน้าที่อย่างมีประสิทธิภาพได้

แนวคิดที่ 2 ของการปฏิรูปการศึกษามีได้มุ่งพิจารณาถึงผลลัพธ์ขั้นต้นของระบบ
 การศึกษา (Immediate Educational outcomes) แต่พิจารณาในเชิงระบบ โดยมองว่าระบบการ
 ศึกษาเป็นตัวแปรสำคัญที่ก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงในระบบเศรษฐกิจและระบบสังคม วัฒนธรรม
 แนวคิดนี้เกิดจากการสังเกตเห็นว่าระบบย่อยอื่น ๆ ในสังคมกำลังมีปัญหา เช่น ระบบการเมือง ระบบ

เศรษฐกิจ ความคาดหวังจึงเกิดขึ้นว่าหากปฏิรูปการศึกษาแล้ว ระบบย่อยอื่น ๆ ในสังคมจะได้รับการปรับปรุง ในทางที่ดีขึ้น

ประเวศ วะสี (2539 : 32-33)กล่าวว่า ในการปฏิรูปการศึกษามีการปฏิรูป 3 อย่าง คือ

1. การปฏิรูประบบการศึกษา เพื่อจะให้เป็นการศึกษาสำหรับคนทั้งมวลเข้ามา มีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาที่แก้ปัญหาทั้งมวลได้จึงควรมีการปฏิรูประบบการศึกษาให้มีความทั่วถึง มีความหลากหลาย มีความยืดหยุ่น มีความสอดคล้อง มีความเชื่อมโยงและมีประสิทธิภาพ

2. การปฏิรูปการเรียนรู้ เพื่อสร้างความเข้มแข็งทางปัญญา การศึกษาทุกวันนี้เน้นการถ่ายทอดความรู้และท่องจำเนื้อหาวิชา เพื่อการตอบข้อสอบปรนัยเป็นสำคัญ ทำให้เกิดความอ่อนแอทางปัญญา คือ คิดไม่เป็น ทำไม่เป็น และไม่เกิดคุณลักษณะที่คาดหวัง ทั้งครูและนักเรียนควรมีการปฏิรูปการเรียนการสอน ที่ลดการเรียนจากในห้องเรียน มาเป็นการเรียนจากการสัมผัสความจริง การทำกิจกรรม จากการทำงาน จากสื่อ จากการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วม หรือกระบวนการทำงานกลุ่ม ฝึกความประณีตและอดทนในการทำงานได้นาน ๆ โดยไม่เกิดความเบื่อหน่าย ฝึกทักษะการเผชิญและการแก้ปัญหาจากสถานการณ์ที่คาดเดาไม่ได้รอบตัว เช่น ยาเสพติด เพศสัมพันธ์ก่อนวัยอันควร การแก้ปัญหาด้วยสันติวิธี การสร้างความเป็นชุมชน การฝึกวิคิดที่นำไปสู่ปัญญาที่เข้าใจอะไรที่ลึกซึ้งและเชื่อมโยง เป็นต้น

3. ปฏิรูปการจัดการศึกษา การจัดการศึกษาทุกวันนี้ ใช้ระบบราชการที่เป็นการบังคับบัญชารวมศูนย์ขาดการเปิดโอกาสให้มีการเริ่มสร้างสรรค์ด้วยตนเอง การสนับสนุนให้เกิดความเข้มแข็งทางวิชาการและมีความรับผิดชอบที่ตรวจสอบได้ระบบบริหารจัดการมีความบกพร่องเช่นนี้เป็นต้นเหตุสำคัญของความอ่อนแอของการศึกษาไทยในการปฏิรูปการศึกษาจึงต้องปฏิรูปการบริหารจัดการด้วย

วิทยากร เชียงกุล (2537 : 229-235) ได้แสดงแนวคิดเกี่ยวกับการปฏิรูปการศึกษาว่า นักบริหารการศึกษาและนักการเมืองจะต้องร่วมมือกันเพื่อทำให้การศึกษาสามารถพัฒนาการเมือง เศรษฐกิจและสังคมให้มากกว่านี้ คือ

1. วางแผนการปฏิรูปการศึกษาครั้งใหญ่
2. กระจายโอกาสทางการศึกษาแก่ประชาชนอย่างทั่วถึงและเป็นธรรม
3. การปฏิรูปการบริหารการศึกษา
4. สนับสนุนการใช้ทรัพยากรและการสื่อสารสมัยใหม่

กมล ภูประเสริฐ (2538 : 1-4) ได้แสดงแนวคิดเกี่ยวกับการปฏิรูปการศึกษาไว้ว่า การปฏิรูปการศึกษาทั้งระบบจัดเป็นการเคลื่อนไหวอย่างแรงกล้าที่จะปรับปรุงการศึกษาจากบนลงล่าง และจากล่างขึ้นบน ที่เกี่ยวข้องกับระบบการศึกษาทั้งหมดโดยเฉพาะในเรื่อง มาตรฐานการศึกษา หลักสูตร การประเมินผล และการพัฒนาครู หน้าที่หลักของครูและครูใหญ่ คือ จัดสภาพแวดล้อมที่สร้างสรรค์ และเอื้ออำนวยให้นักเรียนเกิดการเรียนรู้อย่างสูงสุด โรงเรียนต้องมีอิสระอย่างเพียงพอ

โกวิท ประวาลพุกษ์ (2539:52-53) ได้กล่าวถึงแนวคิดพื้นฐานการปฏิรูปการศึกษาไว้ว่า ในการปฏิรูปศึกษาน่าจะนำเอารูปแบบวิธีการบริหารแบบใหม่มาใช้บรรยายวิธีการทำงานให้มีผลสำเร็จ โดยมุ่งเน้นไปที่การพัฒนาบุคลากรในการทำงานเป็นรูปแบบการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ โดยใช้งานและผลงานเป็นหลักนอกจากนี้ ยังได้กล่าวถึงองค์กรว่า องค์กรมีความสามารถ มีศักยภาพ จะพัฒนาสู่ความเป็นเลิศได้ทั้งหมด เพียงแต่ผู้นำในองค์กรจะต้องรู้จักใช้สมาชิกทุก ๆ คนในองค์กร มาช่วยกันกำหนดเป้าหมายของงาน วิธีการสำคัญก็คือการรวบรวมบุคลากรทั้งหมดมาร่วมคิด ร่วมทำ ร่วมกันสร้างคำตอบด้วยวิธีการประชุมแบบมีส่วนร่วม (Participation Method) เพื่อให้สมาชิกทุกคน มีความรู้สึกเป็นเจ้าของ เป็นส่วนหนึ่งขององค์กร ซึ่งคำถามที่ต้องหาคำตอบดังกล่าว ได้แก่

1. สภาพความสำเร็จขององค์กรของท่านอยู่ที่ใด อยู่ที่ใคร มีลักษณะสำคัญ ๆ

เชิงคุณภาพอย่างไร

2. วิธีการ แนวปฏิบัติหรืองานที่จะนำไปสู่สภาพความสำเร็จนั้น มีอะไรบ้าง วิธีใดจะ ใช้แรงงานน้อย บุคลากรน้อย ทรัพยากรน้อย และเวลาน้อยลง แต่ได้ผลดีกว่าเดิม ให้เลือกวิธีเหล่านั้นมาใช้ในกระบวนการวางแผนและกำหนดกิจกรรม

3. ความสัมพันธ์หรือระบบของงาน และผลงานในส่วนต่าง ๆ มีอย่างไร และต้องสัมพันธ์กันอย่างไร ใครจะมีบทบาทผลิตผลงานอย่างไร

4. จะจัดองค์กรให้รับกับงานและระบบงานอย่างไร

5. บุคลากรแต่ละคนแต่ละกลุ่มจะทำงานให้ได้ผลดีกว่าเดิม เขาต้องการฝึกอบรมในด้านใด ให้ทำอะไรได้ชำนาญขึ้น

สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ (2540 : 6) ได้จัดทำสรุปสาระสำคัญต่อ คณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ ในคราวประชุมครั้งที่ 2/2539 วันจันทร์ที่ 27 พฤษภาคม พ.ศ. 2539 โดยเป็นสรุปสาระสำคัญที่เป็นข้อเสนอการพัฒนาระบบการศึกษาของชาติ อันประกอบด้วยข้อเสนอ ในการปฏิรูปการศึกษา 3 ด้านใหญ่ ๆ ดังนี้คือ

1. ข้อเสนอการปฏิรูปแนวคิดเกี่ยวกับการศึกษา พิจารณาว่าการศึกษเป็นกระบวนการเรียนรู้และพัฒนาของคนต่อเนื่องตลอดชีวิต ตลอดช่วงชีวิตของคนแต่ละคนซึ่งต้องสัมพันธ์กับสถาบันทางสังคมมากมาย รวมทั้งสัมพันธ์กับธรรมชาติสภาพแวดล้อม ตลอดจนวัฒนธรรมและอารยธรรมที่มนุษย์ได้สร้างสรรค์ขึ้น การจัดการศึกษาจึงเป็นภารกิจร่วมกันของปวงชนทุกสถาบันทุกองค์กร นับตั้งแต่ครอบครัวชุมชน สถาบันศาสนา สถานศึกษา สถานที่ทำงาน ไปจนถึงสื่อมวลชนที่สัมพันธ์โยงใยเป็นเครือข่ายแลกเปลี่ยน เรียนรู้จากกันและกัน ทุกฝ่ายจะต้องปฏิรูปบทบาทหน้าที่ความรับผิดชอบของคนเกี่ยวกับการศึกษาอย่างตั้งใจจริง การปฏิรูปแนวความคิดนี้มีความหมายที่สำคัญยิ่ง และเป็นเงื่อนไขหลักของการผลักดันให้เกิดการปฏิรูปการศึกษาที่เป็นจริงได้ รวมทั้งสามารถเร่งรัดผลักดันให้เกิดเจตนารมณ์ทางการเมืองเพื่อปฏิรูปการศึกษาต่อไป

2. ข้อเสนอการปฏิรูประบบและกระบวนการเรียนรู้ มุ่งสัมฤทธิ์ผลของการพัฒนาคนอย่างต่อเนื่องตลอดชีวิต ให้อุทิศ รู้ทำ รับผิดชอบต่อชีวิต นับตั้งแต่การวางรากฐานพัฒนาการของชีวิต การพัฒนาความรู้และทักษะพื้นฐาน การเสริมสร้างสมรรถนะของคนไทยให้สามารถก้าวทันโลก และการเรียนรู้ตลอดชีวิตที่เกิดขึ้นนอกสถานศึกษา ดังนั้นระบบการศึกษาจึงต้องประสานและเชื่อมโยงโรงเรียน สถาบันสังคม และฝ่ายต่าง ๆ ให้เป็นเครือข่ายเพื่อการเรียนรู้ เพื่อช่วยจัดการศึกษาให้สอดคล้องกับการพัฒนาการตามวัยความสนใจ ความถนัด และความต้องการในการพัฒนาของผู้เรียน รวมทั้งช่วยพัฒนาชีวิตและสังคมให้ดีขึ้น โดยมีข้อเสนอเพื่อการปฏิบัติในการปฏิรูประบบ และกระบวนการเรียนรู้ในแต่ละช่วงของชีวิต

3. ข้อเสนอการปฏิรูประบบการจัดการ มุ่งเปลี่ยนแปลงกระบวนการจัดการศึกษาของไทย ให้ทุกส่วนของสังคมมีส่วนร่วมรับผิดชอบต่อการศึกษา กระจายอำนาจตัดสินใจสู่หน่วยปฏิบัติ และมีการตรวจสอบการดำเนินงานเพื่อประกันคุณภาพการศึกษาเพื่อเอื้อประโยชน์ต่อการพัฒนาการเรียนรู้ของคนไทย และนำสังคมไทยก้าวสู่สังคมแห่งปัญญาและการเรียนรู้

จากการพัฒนาที่ผ่านมาในด้านการศึกษามุ่งเน้นให้นักเรียนได้ท่องจำเพื่อนำมาตอบ ซึ่งทำให้เกิดความอ่อนแอทางด้านความคิด ทำให้สังคมไทยมีความเป็นวัตถุนิยมมากขึ้น ก่อให้เกิดปัญหาทางพฤติกรรมของคนในสังคม ส่งผลให้วิถีชีวิตค่านิยมที่ดีของคนไทยหายไปเป็นการพัฒนาที่ขาดความสมดุลจึงมีการปฏิรูปการศึกษา เพื่อสร้างความเข้มแข็งทางสติปัญญาของคนทั้งชาติและสร้างความรู้ใหม่ที่จำเป็นสำหรับสถานการณ์ใหม่ ซึ่งในแนวความคิดและความคิดเห็นของนักวิชาการองค์กรและสถาบันต่าง ๆ เกี่ยวกับการศึกษา เศรษฐกิจ สังคมและการเมืองมีความคิดเห็นเกี่ยวกับความสอดคล้องกับแผนการศึกษาแห่งชาติ เห็นว่า มีความจำเป็นที่ต้องปรับปรุงแผนการศึกษา

แห่งชาติพุทธศักราช 2520 เนื่องจากประเทศไทยได้เปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วและเห็นได้ชัดเนื่องจากความเจริญก้าวหน้าของวิทยาการและระบบการสื่อสารรวมทั้งที่ประเทศไทยมีการติดต่อสัมพันธ์กับประชาคมโลกอย่างกว้างขวางมากยิ่งขึ้น การเปลี่ยนแปลงเช่นนี้ทำให้บุคคลและสังคมปรับตัวตามไม่ทัน ก่อให้เกิดความไม่สมดุลของการพัฒนาในหลายลักษณะ ทั้งในด้านความไม่สมดุลระหว่างการพัฒนาทางวัตถุกับการพัฒนาทางด้านจิตใจ ระหว่างการใช้กับการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติซึ่งส่งผลให้สิ่งแวดล้อมเสื่อมโทรม ระหว่างการให้ความสำคัญแก่วิทยาการสมัยใหม่และวัฒนธรรมภายนอกชุมชนกับภูมิปัญญาและวัฒนธรรมท้องถิ่นรวมทั้งระหว่างการพัฒนาอาศัยกันกับการพึ่งพาตนเองทั้งในระดับบุคคล ชุมชน ท้องถิ่นภูมิภาค และระดับประเทศ (สำนักงานคณะกรรมการศึกษาแห่งชาติ, 2535 : 2) ดังนั้นการศึกษาจึงมุ่งพัฒนาศักยภาพการเรียนรู้ของบุคคล เพื่อให้มนุษย์ใช้ปัญญาในการปรับตัว แก้ปัญหาอย่างมีคุณธรรม สามารถเผชิญหน้าเหตุการณ์ต่าง ๆ และก้าวทันโลกที่เปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว อยู่ตลอดเวลา

1.3 วัตถุประสงค์ของการปฏิรูปการศึกษา

มีบุคคลหลายฝ่ายที่เกี่ยวข้องกับการปฏิรูปการศึกษา ทั้งที่เป็นภาครัฐและเอกชน ซึ่งได้แก่นักวิชาการ นักการศึกษา ตลอดจนหน่วยงานของรัฐที่มีส่วนเกี่ยวข้องในการจัดการศึกษาโดยตรง ซึ่งกลุ่มบุคคล บุคคลและหน่วยงานของรัฐดังกล่าวได้กล่าวถึงวัตถุประสงค์ของการปฏิรูปการศึกษาในครั้งนี้ไว้ เช่น

ประเวศ วะสี (2539 : 74) ได้กล่าวถึงวัตถุประสงค์ของการปฏิรูปการศึกษาว่ามีการปฏิรูป 3 อย่าง ดังนี้

1. การศึกษาสำหรับคนทั้งมวล การศึกษาต้องเป็นเครื่องมือส่งเสริมการเรียนรู้ของทุกคนในสังคมตั้งแต่แรกเกิดจนตายอย่างต่อเนื่องตลอดชีวิตในรูปแบบต่าง ๆ อย่างเหมาะสม ไม่ว่าจะ เป็นเด็กปฐมวัย ช่วงอายุ 0-6 ปี เกษตรกรผู้ใช้แรงงานพระภิกษุ คนพิการ ข้าราชการ ผู้สูงอายุ ฯลฯ ให้หมดทุกคนในแผ่นดินจริง ๆ ให้ทุกคนได้เรียนรู้ อันท้าไปสู่การมีอาชีพและพัฒนาการทุกด้าน

2. สังคมทั้งมวลเข้ามามีส่วนร่วมในการจัดการศึกษา การศึกษาสำหรับคนทั้งมวล (Education for All) จะเป็นไปได้ก็ต่อเมื่อสังคมทั้งมวลเข้ามามีส่วนร่วมในการจัดการศึกษา (All for Education) การศึกษาไม่ใช่เรื่องของครู โรงเรียนหรือกระทรวงศึกษาธิการเท่านั้น แต่ทุกส่วนของสังคมต้องเข้ามามีส่วนร่วมในการจัดการศึกษา หรือสังคมต้องเป็นไปเพื่อการศึกษา นั่นคือเป็นสังคมแห่งการเรียนรู้ (Learning Society)

3. การศึกษาที่แก้ปัญหาทั้งหมด ต้องเปลี่ยนจินตนาการจากการศึกษา คือการท่องจำหนังสือมาเป็นการศึกษา คือการเรียนรู้ที่สามารถแก้ปัญหาทั้งหมด ไม่ว่าจะเป็นปัญหาความยากจน ปัญหาทางสุขภาพ ปัญหาทางสังคม ปัญหาทางสิ่งแวดล้อมปัญหา ทางวัฒนธรรมและจิตวิญญาณ ปัญหาทางการเมือง ฯลฯ การศึกษาไม่ควรจะเอาการท่องหนังสือหรือวิชาเป็นตัวตั้ง ซึ่งเรียนยาก นำไปเพื่อหน่วย และมองไม่เห็นอนาคตแต่ควรจะมีประมวลปัญหาที่มีทั้งหมด แล้วจัดการศึกษาชนิดที่สามารถแก้ปัญหาทั้งหมด และทำให้เกิดความเข้มแข็งจากการทำกันจริง

1.4 จุดมุ่งหมายของการปฏิรูปการศึกษา

เพื่อให้การดำเนินการปฏิรูปการศึกษามีเป้าหมายและทิศทางที่แน่นอน กล่าวคือให้เด็กและเยาวชนที่สำเร็จการศึกษามีคุณภาพสูงเต็มศักยภาพ สามารถร่วมพัฒนาสังคมอย่างสร้างสรรค์ทั้งในประเทศและระดับโลก รวมทั้งเป็นผู้สามารถตัดสินใจได้อย่างมีเหตุผล เป็นบุคคลแห่งการเรียนรู้ ปรับตัวได้ทันต่อความก้าวหน้าทางเทคโนโลยี กระทรวงศึกษาธิการจึงได้กำหนดเป็นจุดมุ่งหมายในการศึกษาแต่ละระดับดังนี้ (กระทรวงศึกษาธิการ 2539 : 17)

1. เด็กที่จะเข้าเรียนชั้น ป.1 มีพัฒนาการรอบด้านในระดับพร้อมเรียนทุกคน
2. เยาวชนไทยไม่ต่ำกว่าร้อยละ 90 จบการศึกษาอย่างน้อย 12 ปี มีความสามารถพื้นฐานในการเข้าสู่การฝึกฝนอาชีพ คิดวิเคราะห์ได้อย่างมียุทธศาสตร์ ใช้ข้อมูลในการปรับเปลี่ยนงานอย่างทันโลก ซื่อสัตย์ รับผิดชอบ และเป็นประชาธิปไตย
3. ผู้จบการศึกษาระดับอุดมศึกษา พร้อมเข้าสู่งานอาชีพทำงานเน้นคุณภาพสูง ปรับปรุงอยู่เสมอ ตัดสินใจได้อย่างชาญฉลาด เป็นบุคคลแห่งการเรียนรู้
4. สถานศึกษาและสำนักงานมีความสะอาดร่มรื่น ปลอดภัย โนม้นำสู่การเรียนรู้ ปลอดภัยเสพติด และเป็นองค์กรแห่งการเรียนรู้
5. กลุ่มด้อยโอกาสต่าง ๆ ได้รับบริการที่มีคุณภาพ มีโอกาสเท่ากับกลุ่มอื่น ๆ
6. ประชาชนให้ความสนใจ ร่วมสนับสนุนการศึกษา มีการเรียนรู้ตลอดชีวิต นำสังคมแห่งการเรียนรู้

2. แนวทางการปฏิรูปการศึกษาของกระทรวงศึกษาธิการ

กระทรวงศึกษาธิการมีหน้าที่รับผิดชอบการจัดการศึกษา จึงมีนโยบายปฏิรูปการศึกษาเพื่อให้เด็กและเยาวชนสำเร็จการศึกษาอย่างมีคุณภาพสูงสุดเต็มศักยภาพของทุกคนสามารถพัฒนาสังคมอย่างสร้างสรรค์ทั้งในประเทศและระดับโลก รวมทั้งเป็นผู้สามารถตัดสินใจได้อย่างมีเหตุผลเป็นบุคคลแห่งการเรียนรู้ ปรับตัวได้ทันต่อความก้าวหน้าทางเทคโนโลยี ซึ่งมีแนวทางในการปฏิรูปการศึกษา 4 ด้าน คือ (สำนักงานปลัดกระทรวงศึกษาธิการ 2539 : 1-12)

1. การปฏิรูปโรงเรียนและสถานศึกษา
2. การปฏิรูปครูและบุคลากรทางการศึกษา
3. การปฏิรูปหลักสูตรและกระบวนการเรียนการสอน
4. การปฏิรูประบบการบริหารการศึกษา

ซึ่งแนวทางทั้ง 4 ประการ มีรายละเอียดดังนี้

1. การปฏิรูปโรงเรียนและสถานศึกษา เร่งรัดให้โรงเรียนและสถานศึกษาทุกระดับ จัดการศึกษาให้มีมาตรฐานคุณภาพทัดเทียมกัน และกระจายการบริการครอบคลุมทุกพื้นที่โดย

1.1 จัดทำแผนที่ตั้งสถานศึกษา (School Mapping) ของโรงเรียนและสถานศึกษาทุกระดับประเภท ทั้งในและนอกสังกัดกระทรวงศึกษาธิการ และนำแผนไปปฏิบัติอย่างจริงจัง โดยดำเนินการวางแผนภาพรวมเป็นรายจังหวัด รวมทั้งการเชื่อมต่อระหว่างจังหวัด เพื่อมุ่งลดความซ้ำซ้อนและมุ่งกระจายการจัดบริการให้ครอบคลุมในทุกพื้นที่ทั้งนี้โดยสอดคล้องกับสภาพทางภูมิศาสตร์ เศรษฐกิจ สังคม และวัฒนธรรมของแต่ละท้องถิ่นด้วย

1.2 กำหนดขนาดโรงเรียนและสถานศึกษาระดับต่าง ๆ ในแต่ละภูมิภาค เพื่อให้ได้ขนาดโรงเรียนที่สามารถจัดกิจกรรมการเรียนการสอนได้อย่างมีประสิทธิภาพ และเหมาะสมกับสภาพท้องถิ่น ทั้งนี้ให้มีการรวมโรงเรียนขนาดเล็กตามควรแก่กรณี โดยให้อยู่ในดุลพินิจของจังหวัด และให้ท้องถิ่นมีส่วนร่วมให้มีข้อคิดเห็น อีกทั้งให้คำนึงถึงการจูงใจให้ผู้ปกครองเป็นประโยชน์ของการส่งบุตรหลานไปเรียนในโรงเรียนขนาดใหญ่ที่มีความพร้อมในการให้บริการทางการศึกษามากกว่า และอาจให้ใช้อาคารสถานที่ของโรงเรียนเดิมเป็นศูนย์พัฒนาเด็กก่อนวัยเรียน ศูนย์บริการการศึกษา นอกโรงเรียนสถานที่จัดกิจกรรมพัฒนาฝีมือแรงงานในพื้นที่ ทั้งใช้จัดกิจกรรมอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้องกับการศึกษาโดยท้องถิ่นร่วมดำเนินการ

1.3 การกำหนดเกณฑ์มาตรฐานขั้นพื้นฐาน ในด้านบรรยากาศของการจัดการ การศึกษาด้านการเรียนการสอน ด้านอาคารสถานที่ ด้านสิ่งอำนวยความสะดวก ด้านอุปกรณ์ การเรียนการสอน และด้านบุคลากร ที่สอดคล้องกับแนวโน้มการพัฒนาทางสังคมและเศรษฐกิจ สำหรับใช้ในการจัดการศึกษาของโรงเรียนและสถานศึกษาทุกระดับ ทุกประเภท และมุ่งเน้นสนับสนุน การศึกษาที่ด้อยเป็นอันดับแรก

1.4 ให้โรงเรียนแต่ละโรงทั้งที่มีอยู่และที่จะสร้างขึ้นใหม่มีผังแม่บทอย่างเต็ม รูปแบบ อีกทั้งการออกแบบและการสร้างอาคารเรียน รวมทั้งการจัดบรรยากาศในการเรียนการสอน และสิ่งแวดล้อมในโรงเรียนให้สอดคล้องกับสภาพความเป็นอยู่และมุ่งรักษาศิลปวัฒนธรรมของ ท้องถิ่น

1.5 กระจายอำนาจการกำหนดนโยบาย และการบริหารโรงเรียน และสถานศึกษา ทุกระดับ ทุกประเภท ให้กับผู้ปกครองผู้นำชุมชน และองค์การปกครองท้องถิ่น ได้มีส่วนร่วมรับผิดชอบใน รูปคณะกรรมการของสถานศึกษา เพื่อให้การพัฒนาและการแก้ไขปัญหาเป็นไปอย่างรวดเร็ว เหมาะสม และสอดคล้องกับความต้องการของท้องถิ่น

1.6 ให้มีองค์กรติดตามและประเมินผลทำหน้าที่ กำกับติดตามและประเมินผล การดำเนินงาน ตลอดจนประเมินมาตรฐานโรงเรียนและสถานศึกษาทั้งด้านปริมาณ คุณภาพ และ ประสิทธิภาพการศึกษา รวมทั้งให้มีการสรุปผลเป็นระยะ ทั้งระยะสั้นและระยะยาว เพื่อนำไปสู่การ พัฒนาโรงเรียนและสถานศึกษานั้น ๆ อยู่เสมอ ทั้งนี้การรายงานผลต้องนำเสนอคุณภาพของผลผลิต ความคุ้มค่า และแนวทางการพัฒนาในอนาคต

2. การปฏิรูปครูและบุคลากรทางการศึกษา เร่งปฏิรูประบบการผลิตการสรรหา และการ พัฒนาครู ทั้งที่ทำการสอนในสถานศึกษาของรัฐและเอกชนอย่างครบวงจร รวมทั้งพัฒนาบุคลากรทาง การศึกษาอย่างต่อเนื่องโดย

2.1 สร้างจิตสำนึกในความรับผิดชอบต่อครู ผู้บริหารโรงเรียนและบุคลากรทาง การศึกษา ให้มุ่งมั่นต่อการปฏิบัติหน้าที่อย่างจริงจัง

2.2 มีการประเมินความก้าวหน้าของครู ให้มุ่งเน้นที่การวัดประสิทธิภาพของการ ปฏิบัติงาน และโดยเฉพาะคุณภาพการเรียนของผู้เรียน และสนับสนุนให้ครูทำการวิจัย เพื่อพัฒนาการ เรียนการสอนควบคู่กันไป

2.3 ให้ครูทุกคนได้เพิ่มพูนความรู้ให้พัฒนาทักษะในรูปแบบต่าง ๆ อย่างต่อเนื่อง ทั้งถึงและทันต่อการเปลี่ยนแปลงทางสังคมและเทคโนโลยี โดยในทุก 2 ปี ต้องผ่านการอบรมอย่าง

น้อย 1 ครั้ง ทั้งการอบรมโดยกระทรวงศึกษาธิการ และหรือกรมต้นสังกัด และการอบรมของสถาบันอื่น ๆ ทั้งภาครัฐและเอกชนที่มีวุฒิมัธยมศึกษาตอนต้น ตลอดจนการอบรมทางไกล การเข้าสัมมนาและการพัฒนาเองในรูปแบบต่าง ๆ ให้ถือเป็นการปฏิบัติหน้าที่ และให้ผู้บังคับบัญชาพิจารณาเป็นส่วนหนึ่งของปฏิบัติงานของครูด้วย

2.4 ให้เลือกแผนการสอน หรือพัฒนาให้เหมาะสมแก่ผู้เรียน เพื่อมุ่งให้ผู้เรียนสามารถสร้างและพัฒนาความรู้ได้ตลอดชีวิตอย่างแท้จริง

2.5 ให้ครูที่สังกัดส่วนราชการต่าง ๆ ในกระทรวงศึกษาธิการสามารถทำการสอนในสถานศึกษาทั้งในและนอกสังกัดได้มากกว่า 1 แห่ง ทั้งนี้โดยได้รับความเห็นชอบจากผู้บังคับบัญชา และให้ได้รับค่าตอบแทนพิเศษ และให้นำรวมเป็นส่วนหนึ่งของผลงานของครู ในการบรรจุครูใหม่ให้นำประสบการณ์ของครูมาพิจารณาประกอบการกำหนดเงินเดือนด้วย

2.6 กำหนดคุณสมบัติและเปิดโอกาสให้ภูมิปัญญาท้องถิ่น ครูชาวบ้าน ผู้ทรงคุณวุฒิจากภาคเอกชน และส่วนราชการต่าง ๆ รวมทั้งผู้เกษียณอายุราชการมาสอนในสถานศึกษา สังกัดกระทรวงศึกษาธิการ โดยมีค่าตอบแทนให้ตามความเหมาะสม

2.7 แก้ไขปัญหาการขาดแคลนครู โดยการบรรจุแต่งตั้งครูให้ครบทุกตำแหน่ง ตามแผนอัตรากำลังของแต่ละสถานศึกษา การเกลี้ยอัตรากำลังครู และการลดจำนวนครู และการลดจำนวนครูช่วยราชการให้คงเหลือน้อยที่สุด สำหรับผู้สอนวิชาขาดแคลนให้ได้รับค่าตอบแทนพิเศษ อีกทั้งสนับสนุนให้สถานศึกษาระดับหลังมัธยมศึกษาที่มีความพร้อมในการเปิดสอนสาขาวิชาที่ขาดแคลน จัดสอนให้ถึงระดับปริญญาตรี

2.8 ปรับปรุงระบบการกำหนดตำแหน่งครูในสถานศึกษาสังกัดกระทรวงศึกษาธิการ เพื่อจำแนกความก้าวหน้าในสายงาน (Career Ladder) ระหว่างครูกับผู้บริหารสถานศึกษา ให้มีสายวิชาชีพ (Career Pattern) ที่ชัดเจนแต่มีความยืดหยุ่นและสามารถสลับเปลี่ยนหมุนเวียนกันได้ โดยเฉพาะครูสามารถก้าวหน้าตามสายงานการสอนในระดับตำแหน่งที่สูงขึ้นได้ด้วยผลงานของตนเอง ทั้งนี้กำหนดให้มีคู่มือปฏิบัติงานของครูและผู้บริหารสถานศึกษา

2.9 กำหนดมาตรฐานวิชาชีพครู โดยให้คุรุสภา คณะกรรมการข้าราชการครู และสถาบันผลิตครู ดำเนินการปรับปรุงกฎหมายที่เกี่ยวข้อง และให้มีมาตรการพัฒนาวิชาชีพโดยกำหนดให้มีใบประกอบวิชาชีพครู

2.10 ปฏิรูประบบสวัสดิการ และประโยชน์เกื้อกูลของครูทุกประเภททุกสังกัด เพื่อยกระดับคุณภาพชีวิตของครู ส่งเสริมขวัญ กำลังใจและความมั่นคงในอาชีพให้กับครูที่สอนในถิ่นทุรกันดาร ครูที่สอนหลายชั้นเป็นพิเศษ

2.11 พัฒนาระบบกลไกในการเลือกสรรบุคคลเข้าเรียนในสถาบันผลิตครูเฉพาะวิชาที่เน้นการปฏิบัติ เพื่อให้ได้ครูที่มีความรู้ความสามารถในเชิงวิเคราะห์สังเคราะห์ และมีคุณธรรม จริยธรรม รวมทั้งให้มีการปรับปรุงวิธีการสอบคัดเลือก และการบรรจุครูประจำการ โดยให้สถานศึกษาเป็นผู้ดำเนินการตามหลักเกณฑ์และเงื่อนไขที่กระทรวงศึกษาธิการกำหนด ทั้งนี้ ไม่ควรบรรจุครูที่มาจากสถานศึกษาเอกชนระหว่างปีการศึกษา

2.12 เร่งรัดการพัฒนาผู้บริหารการศึกษา โดยการเพิ่มพูนแนวความคิดความรู้ ตลอดจนทักษะในการบริหาร และการจัดการเพื่อให้สามารถพัฒนาโรงเรียน และสถานศึกษาให้มีคุณภาพทันต่อการเปลี่ยนแปลงในอนาคต

2.13 ให้ศึกษานิเทศก์ทุกสังกัดผนึกกำลัง ทำงานร่วมกันโดยการนิเทศ ติดตามงานวิชาการในสถานศึกษาทุกสังกัด

3. การปฏิรูปหลักสูตรและกระบวนการเรียนการสอน เร่งปฏิรูปหลักสูตร และกระบวนการเรียนการสอน เพื่อยกระดับคุณภาพการศึกษาทุกระดับ ทุกประเภท โดย

3.1 จัดกระบวนการเรียนการสอนเพื่อปลูกฝังให้เยาวชนมีลักษณะที่พึงประสงค์ ตามจุดมุ่งหมายของการปฏิรูปการศึกษา

3.2 จัดประสบการณ์การเตรียมความพร้อมจัดทำหลักสูตรทุกระดับทุกประเภท ภายใต้หลักการสำคัญ ดังนี้

3.2.1 สร้างบรรยากาศให้ผู้เรียนทุกระดับชั้นได้เรียนรู้อย่างมีความสุข

3.2.2 จัดกระบวนการเรียนรู้ให้ผู้เรียนได้ฝึกการคิดอย่างเป็นระบบ และเน้นการปฏิบัติมากกว่าการท่องจำ เพื่อให้ผู้เรียนได้มีความสามารถในการคิด วิเคราะห์สังเคราะห์ และการสร้างความรู้ ซึ่งจะเป็นพื้นฐานการเรียนรู้ในโลกแห่งอนาคต

3.2.3 ให้ผู้เรียนได้เรียนรู้จากธรรมชาติ และสิ่งแวดล้อมมากยิ่งขึ้น

3.2.4 ให้ผู้เรียนนำความรู้ และประสบการณ์ที่ได้รับจากครอบครัว และชุมชนมาใช้เป็นส่วนหนึ่งของการเรียนการสอนตามหลักสูตร

3.2.5 กำหนดมาตรฐานขั้นพื้นฐานในการเรียนรู้ของผู้เรียนและสนับสนุนให้

โรงเรียนและสถานศึกษาแต่ละแห่งสามารถพัฒนาและเพิ่มเติมมาตรฐานชั้นพื้นฐานดังกล่าว ตามความต้องการและความเหมาะสม และให้ห้องคณาจารย์มีส่วนร่วมในการกำหนดมาตรฐานชั้นพื้นฐานของการจัดการศึกษาวิชาชีพ

3.2.6 ให้ประชาชนและท้องถิ่น มีส่วนร่วมในการพัฒนาหลักสูตรและการกำหนดแบบเรียนให้เหมาะสม และสอดคล้องกับสภาพความต้องการของแต่ละท้องถิ่น

3.3 เร่งปรับปรุงหลักสูตรวิชาชีพครูในสถาบันการผลิตครูให้มีเนื้อหาวิชาชีพครูมากขึ้น เพื่อมุ่งเน้นคุณภาพของผู้ที่จะออกไปประกอบอาชีพครู

3.4 การจัดการเรียนการสอนระดับประถมศึกษา โดยเน้นเป็นพิเศษในด้านพื้นฐานทางภาษาไทย คณิตศาสตร์ วิทยาศาสตร์ เพื่อรับรองการพัฒนาความรู้และทักษะในระดับที่สูงขึ้น

3.5 การปฏิรูปการเรียนรู้ภาษาต่างประเทศ ให้นักเรียนมีโอกาสพัฒนาการเรียนรู้อังกฤษตั้งแต่ชั้นประถมศึกษาปีที่ 1

3.6 เร่งปรับปรุงกระบวนการเรียนการสอนให้บังเกิดผลในทางปฏิบัติอย่างมีคุณภาพ โดยการพัฒนาในรูปแบบ เทคโนโลยี นวัตกรรม การสอน และพัฒนาห้องสมุดในสถานศึกษาให้มีคุณภาพ รวมทั้งสร้างเครือข่ายการเรียนรู้ระหว่างการศึกษาในระบบและนอกระบบโรงเรียน

3.7 ปรับปรุงกระบวนการเรียนการสอนให้มีความหลากหลายทั้งรูปแบบและเนื้อหา ตลอดจนให้มีความยืดหยุ่นในเรื่องเวลาเรียน และเปิดโอกาสให้ผู้เรียนสามารถหารายได้ระหว่างเรียน

3.8 เร่งรัดการจัดการเรียนการสอนประชาธิปไตยให้บังเกิดผล โดยพัฒนาหลักสูตรประชาธิปไตยแบบยั่งยืน และส่งเสริมให้ผู้ที่อยู่ในอาชีพครูปฏิบัติตนอยู่ในวิถีทางประชาธิปไตย เพื่อเป็นแบบอย่างและเสริมการเรียนรู้ของผู้เรียน

3.9 การปฏิรูปการวัดผลให้เป็นไปตามมาตรฐานที่กำหนด เน้นพฤติกรรม การแสดงออกจริงของผู้เรียนทุกระดับ ทุกประเภท ให้ใช้ผลการเรียนสะสม ลดความสำคัญของการสอบเพิ่ม ให้ความสำคัญการคัดเลือกเข้าเรียนต่อ

3.10 พัฒนาและสนับสนุนสถานศึกษา และหน่วยงานทางการศึกษาทั้งในส่วนกลางและส่วนภูมิภาค ให้เป็นเครือข่ายยอมรับการกระจายอำนาจทางวิชาการ

4. การปฏิรูประบบบริหารการศึกษา มุ่งกระจายอำนาจเพื่อเอื้อให้สถานศึกษามีอำนาจตัดสินใจด้านการบริหาร และการจัดบริการทางการศึกษาที่เหมาะสมและสอดคล้องกับสภาพ และวิถี

ชีวิตความเป็นอยู่ในท้องถิ่นมากที่สุด พัฒนาการรับรองการกระจายอำนาจในระดับจังหวัด ให้เข้มแข็ง พร้อมทั้งส่งเสริมและสนับสนุนการมีส่วนร่วมของครอบครัว ชุมชน และเอกชนโดย

4.1 กำหนดหน่วยงานหลักที่รับผิดชอบการจัดบริการทางการศึกษาและองค์กรประสานงานในระดับจังหวัดสำหรับบริหารการศึกษาในท้องถิ่นและในการจัดบริการทางการศึกษาทุกระดับ ทุกประเภท เพื่อให้เกิดความชัดเจนในด้านภารกิจ พื้นที่บริการ งบประมาณ และบุคลากร ตลอดจนจัดแบ่งสัดส่วน รวมทั้งวางระบบเครือข่ายการจัดการศึกษาของสถานศึกษา ให้อยู่ภายใต้นโยบายการบริหาร มาตรฐาน และการประเมินผลที่เป็นเอกภาพในแต่ละระดับ แต่ละประเภท โดยกำหนดหน่วยงานรับผิดชอบไว้ ดังนี้

4.1.1 ระดับก่อนประถมศึกษา ขยายการศึกษาแก่เด็กอายุตั้งแต่ 2 ขวบขึ้นไป และมุ่งเตรียมความพร้อมให้เด็กอย่างน้อย 1 ปี ก่อนเข้าเรียนระดับประถมศึกษา พร้อมทั้งให้บริการความรู้ และทักษะการอบรมเลี้ยงดูเด็กแก่ผู้ปกครองและผู้ดูแลเด็ก ตลอดจนสนับสนุนการจัดตั้งและดำเนินงานศูนย์พัฒนาเด็กก่อนวัยเรียนในท้องถิ่น การจัดการศึกษาระดับนี้แบ่งเป็น 2 ช่วงได้แก่

1) ช่วงอายุ 2-3 ขวบ มุ่งพัฒนาเด็กทุกด้าน โดยเน้นการพัฒนาด้านอารมณ์และสังคม ให้โรงเรียนเอกชนในความดูแลของสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาเอกชน รวมทั้งศูนย์พัฒนาเด็กก่อนวัยเรียนของหน่วยงานสังกัดต่าง ๆ อาทิ กรมการศาสนา สำนักงานสภาสถาบันราชภัฏ กรมสามัญศึกษา กรมพลศึกษา กรมศิลปากร สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ กรมการพัฒนาชุมชน กรมอนามัยกรมประชาสัมพันธ์ กรมตำรวจ เทศบาล กรุงเทพมหานคร องค์กรพัฒนาเอกชน และหน่วยงานอื่น ๆ ร่วมกันรับผิดชอบ โดยมีสำนักงานศึกษาธิการจังหวัด เป็นหน่วยประสานงานกลางระดับจังหวัด

2) ช่วงอายุ 4-5 ขวบ มุ่งเน้นการเตรียมความพร้อมให้เด็กก่อนเข้าเรียนระดับประถมศึกษา ให้โรงเรียนประถมศึกษาในสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติเป็นหน่วยงานหลัก และโรงเรียนเอกชนในความดูแลของสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาเอกชน รวมทั้งศูนย์พัฒนาเด็กก่อนวัยเรียนของหน่วยงานสังกัดต่าง ๆ อาทิ การศาสนา สำนักงานสภาสถาบันราชภัฏ กรมสามัญศึกษา กรมพลศึกษาดมพัฒนาชุมชน กรมอนามัย กรมตำรวจ กรมประชาสัมพันธ์ เทศบาล กรุงเทพมหานครกรมพัฒนาเอกชน และหน่วยงานอื่น ๆ ร่วมกันรับผิดชอบ

4.1.2 ระดับประถมศึกษา ให้โรงเรียนประถมศึกษาสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ เป็นหน่วยงานหลัก โดยโรงเรียนเอกชนในความดูแลของสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาเอกชน และสถานที่ศึกษาของหน่วยงานสังกัดต่าง ๆ อาทิ การศาสนา สำนักงาน

สภาสถาบันราชภัฏ กรมสามัญศึกษา กรมพลศึกษา กรมพัฒนาชุมชน กรมอนามัย กรมตำรวจ กรมประชาสงเคราะห์ เทศบาล กรุงเทพมหานคร กรมพัฒนาเอกชน และหน่วยงานอื่น ๆ ร่วมกันรับผิดชอบ

4.1.3 ระดับมัธยมศึกษาตอนต้น ให้โรงเรียนมัธยมศึกษา สังกัดกรมสามัญศึกษา เป็นหน่วยงานหลัก โดยมีโรงเรียนประถมศึกษาสังกัดสำนักงานคณะกรรมการ การประถมศึกษาแห่งชาติ เป็นหน่วยงานเสริม รวมทั้งให้โรงเรียนเอกชนในความดูแลของสำนักงานคณะกรรมการ การศึกษาเอกชน และสถานศึกษาของหน่วยงานสังกัดต่าง ๆ อาทิ การศาสนา สำนักงานสภาสถาบันราชภัฏ กรมสามัญศึกษา กรมพลศึกษา กรมพัฒนาชุมชน กรมอนามัย กรมตำรวจ กรมประชาสงเคราะห์ เทศบาล กรุงเทพมหานคร กรมพัฒนาเอกชน และหน่วยงานอื่น ๆ ร่วมกันรับผิดชอบ

4.1.4 ระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย ให้โรงเรียนมัธยมศึกษา สังกัดกรมสามัญศึกษา เป็นหน่วยงานสายสามัญศึกษา และให้สถาบันศึกษาสังกัดกรมอาชีวศึกษา เป็นหน่วยงานหลักสายวิชาชีพ โดยมีสถานศึกษาเอกชนในความดูแลของสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาเอกชน และสถานศึกษาของหน่วยงานสังกัดต่าง ๆ อาทิ สถาบันเทคโนโลยีราชมงคลกรมการศาสนาสำนักงานสภาสถาบันราชภัฏ กรมศิลปากร กรมพลศึกษา กรมการศึกษานอกโรงเรียนองค์การพัฒนาเอกชน และหน่วยงานอื่น ๆ ร่วมกันรับผิดชอบ

4.1.5 ระดับอุดมศึกษา ในสถานสังกัดกรมพลศึกษา กรมอาชีวศึกษา กรมการศาสนา สำนักงานสภาสถาบันราชภัฏ กรมศิลปากร สถาบันเทคโนโลยีราชมงคล และสำนักงานสภาสถาบันราชภัฏ จัดการศึกษาในระดับอุดมศึกษา โดยมีสถานศึกษาของเอกชน ที่อยู่ในความดูแลของสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาเอกชนร่วมกัน ดำเนินการทั้งนี้ให้แต่ละหน่วยงานดำเนินการจัดการศึกษาให้ครบถ้วนตามบทบาทหน้าที่และภารกิจที่รับผิดชอบของแต่ละสังกัด โดยมีหน่วยงานกลางทำหน้าที่ประสานแผนการผลิตนักศึกษา ทั้งในด้านพื้นที่ การจัดสาขาวิชาและความร่วมมือทางวิชาการ รวมทั้งการประสานแผนการผลิตร่วมกับทบวงมหาวิทยาลัย

4.2 มุ่งพัฒนาองค์กรในทุกระดับด้วยการนำเทคโนโลยีมาใช้เพื่อเพิ่มประสิทธิภาพการบริหาร การปรับหรือโครงสร้าง ระบบบริหารงานเพื่อรองรับการกระจายอำนาจ จากส่วนกลางไปสู่ภูมิภาคและสถานศึกษา โดยให้องค์กรบุคคลระดับจังหวัดสามารถกำหนดนโยบายการศึกษา สนับสนุนความก้าวหน้าของบุคลากร และจัดสรรงบประมาณที่สอดคล้องกับความต้องการของท้องถิ่น รวมทั้งให้สถานศึกษาและหน่วยงานทางการศึกษาสามารถบริหารงานได้อย่างคล่องตัวและมีประสิทธิภาพสูงสุด

4.3 มุ่งส่งเสริมบทบาทของครอบครัว ชุมชน และเอกชน ให้มีส่วนร่วมในการบริหารและจัดการศึกษา โดยพัฒนาศักยภาพของครอบครัวให้เข้มแข็งด้วยมิติทางวัฒนธรรม ส่งเสริมให้ชุมชนมีส่วนร่วมกำหนดนโยบายด้านการศึกษาในแต่ละระดับสนับสนุนเอกชนที่ลงทุนด้านการศึกษาให้กู้เงินหมุนเวียนดอกเบี้ยต่ำ เร่งรัดการจัดตั้งสถานศึกษาและสถาบันฝึกอบรมวิชาชีพสาขาขาดแคลนในเขตพัฒนาอุตสาหกรรมนอกกรุงเทพฯ และปริมณฑล สนับสนุนภาคเอกชนลงทุนพัฒนาการศึกษา ตลอดจนผ่อนคลายระเบียบที่ควบคุมสถานศึกษา และกำหนดมาตรการจูงใจที่เหมาะสมอื่น ๆ สำหรับการมีส่วนร่วมของครอบครัว ชุมชน เอกชน

4.4 พัฒนาการบริหารบุคลากรของกระทรวงศึกษาธิการ ให้อยู่ภายใต้พระราชบัญญัติองค์การบริหารงานบุคคลเดียวกัน เพื่อความเป็นเอกภาพ และเสริมสร้างความมั่นคงในอาชีพ

4.5 พัฒนาระบบการตรวจ ติดตาม และประเมินผลให้เข้มแข็ง และประสานสอดคล้องกันทุกระดับ

4.6 ดำเนินการช่วยเหลือด้านค่าใช้จ่ายแก่ผู้ที่กำลังศึกษาอยู่ในทุกระดับทุกประเภทด้วยรูปแบบที่หลากหลาย เพื่อมุ่งแก้ไขความเหลื่อมล้ำด้านโอกาสทางการศึกษาของผู้เรียนที่มาจากครอบครัวรายได้น้อย ทั้งในสถานศึกษาของรัฐและเอกชน อาทิ การยกเว้นเงินบำรุงการศึกษา ค่าธรรมเนียมการเรียน และค่าธรรมเนียมต่าง ๆ การดำเนินงานตามกองทุนเงินให้กู้ยืมเพื่อการศึกษา การจัดบัตรอุดหนุนค่าเล่าเรียน จัดหาทุนการศึกษาจากแหล่งทุน ต่าง ๆ

4.7 มุ่งเพิ่มค่าใช้จ่ายทางการศึกษาให้ได้ระหว่างร้อยละ 6-7 ของผลิตภัณฑ์มวลรวมประชาชาติ (GDP) เพื่อให้ทัดเทียมกับระดับมาตรฐานสากล และมุ่งไปสู่ความเป็นเลิศทางการศึกษาในปี 2550 โดย

4.7.1 เพิ่มงบประมาณทางการศึกษาเพื่อเพิ่มขีดความสามารถในการพัฒนาคุณภาพการจัดการศึกษาโดยรวม

4.7.2 นำมาตรการด้านภาษีทางการศึกษามาใช้

4.7.3 ส่งเสริมสนับสนุนให้ภาคเอกชนดำเนินการจัดบริการทางการศึกษาไม่ต่ำกว่าร้อยละ 40 ของสัดส่วน การจัดการบริหารในภาพรวมทั้งประเทศ

4.7.4 ให้ภาคเอกชนมีโอกาสเข้าร่วมลงทุน ดำเนินกิจการโรงเรียน สังกัดกระทรวงศึกษาธิการ ด้วยระบบการบริหารที่ยืดหยุ่น และมีประสิทธิภาพภายใต้ข้อตกลงร่วมกันระหว่างภาครัฐ กับเอกชน เพื่อเป็นการแบ่งเบาภาระด้านงบประมาณของรัฐในการจัดการศึกษาที่มีความหลากหลาย รวมทั้งให้บังเกิดคุณภาพและสอดคล้องกับความต้องการของผู้ปกครอง

4.7.5 ให้ท้องถิ่นมีส่วนร่วมรับผิดชอบการจัดบริการทางการศึกษามากขึ้น ด้วยการผ่อนคลายกฎระเบียบที่ควบคุมสถานศึกษา และกำหนดมาตรการจูงใจที่เหมาะสมอื่น ๆ

4.7.6 ให้นำข้อมูลค่าใช้จ่ายในการจัดบริการทางการศึกษาของโรงเรียนและสถานศึกษาทั้งที่สังกัด และที่อยู่ในความดูแลของกระทรวงศึกษาธิการทุกระดับทุกประเภท มาพิจารณาปรับปรุงการเก็บเงินบำรุงการศึกษา ค่าธรรมเนียมการเรียน และค่าธรรมเนียมอื่น ๆ ให้เพิ่มขึ้นจากอัตราปัจจุบัน

นอกจากนั้น กระทรวงศึกษาธิการได้กำหนดแนวทางการปฏิบัติ เพื่อให้การปฏิรูปการศึกษา ทำให้โรงเรียนเป็นโรงเรียนอุดมคติ ตามความคาดหวังตามบัญญัติ 10 ประการ ตามแนวทางการปฏิรูปการศึกษาของโรงเรียน

3. การปฏิบัติตามแนวทางการปฏิรูปการศึกษาตามบัญญัติ 10 ประการ ของโรงเรียนมัธยมศึกษาลัยราชภัฏมหาสารคาม

Rajabhat Mahasarakham University

กระทรวงศึกษาธิการ ได้กำหนดแนวทางการปฏิรูปการศึกษา นับตั้งแต่การกำหนดเป้าหมายและยุทธศาสตร์ การปฏิรูปเป็นภาพรวมของประเทศ โดยในระยะแรกได้กำหนดแนวทางการปรับปรุงสถานศึกษา ให้มีสภาพพร้อมที่จะดำเนินการปฏิรูปอย่างเต็มรูปแบบ และกำหนดเป็นบัญญัติ 10 ประการโดยมีแนวทางการปฏิบัติ ดังนี้ (กระทรวงศึกษาธิการ 2539 : 73-75)

บัญญัติข้อที่ 1 ผู้บริหารโรงเรียน ครูใหญ่ อาจารย์ใหญ่ ผู้อำนวยการ มีจิตสำนึกในการที่จะพัฒนา ปรับปรุง เปลี่ยนแปลง และยกระดับมาตรฐานการศึกษาให้เป็นที่ยอมรับของสังคมผู้บริหารควรมีเวลาอยู่ประจำสถานศึกษาเพื่อดูแลการปฏิบัติงานภายในให้เป็นไปด้วยความเรียบร้อย

1.1 ผู้บริหารต้องอุทิศตนในการปฏิบัติงานในโรงเรียน โดยทำงานมากกว่าเวลาปกติ

1.2 ผู้บริหารโรงเรียนต้องมีความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ โดยเริ่มนำนวัตกรรมเทคโนโลยี

ใหม่มาใช้ในโรงเรียน และดำเนินการนั้นประสบความสำเร็จเป็นอย่างดี

1.3 ผู้บริหารโรงเรียนต้องปรับปรุงและพัฒนางาน เพื่อให้สอดคล้องและเหมาะสมกับความต้องการของชุมชน โดยปฏิบัติตามแผนของโรงเรียน และสนองความต้องการของชุมชนเป็นอย่างดี

- 1.4 ผู้บริหารโรงเรียนต้องใช้เวลาในการปฏิบัติงานในโรงเรียนอย่างเพียงพอ
- 1.5 ผู้บริหารโรงเรียนต้องจัดให้มีการนิเทศภายในโรงเรียนอย่างเป็นระบบและนำผลการนิเทศภายใน มาปรับปรุงและพัฒนากระบวนการนิเทศภายในและการเรียนการสอน
- 1.6 ผู้บริหารโรงเรียนต้องสนับสนุน และส่งเสริมการจัดการเรียนการสอนให้สอดคล้องกับหลักสูตรและท้องถิ่น

1.7 ผู้บริหารโรงเรียนต้องสนับสนุน ให้มีการพัฒนาการเรียนการสอนและงานอื่น ๆ ของโรงเรียนอยู่เสมอ โดยมีการประเมินและพัฒนาความรู้ความสามารถของบุคลากรและส่งเสริมให้ใช้แนวทางใหม่ ๆ ในการจัดการเรียนการสอน และงานอื่น ๆ

1.8 ผู้บริหารโรงเรียนต้องนำข้อมูลสภาพปัญหา ความต้องการของบุคลากรมาปรับปรุงงานของโรงเรียนและพัฒนาการเรียนการสอนอย่างต่อเนื่อง

1.9 ผู้บริหารโรงเรียนต้องสนับสนุนให้นำผลการประเมินผู้เรียนมาใช้ในการปรับปรุงผู้เรียนและพัฒนาการเรียนการสอนอย่างต่อเนื่อง

1.10 ผู้บริหารโรงเรียนต้องประชาสัมพันธ์การดำเนินงานของโรงเรียนให้บุคลากร และชุมชนทราบ และมีการนำผลสะท้อนจากการรับฟังข้อมูล ชาวสาร มาใช้ในการปรับปรุงงานของโรงเรียน

บัญญัติข้อที่ 2 มีบรรยากาศและสิ่งแวดล้อมของโรงเรียน หรือสถานที่เอื้อต่อการเรียนการสอน เพื่อให้นักเรียนได้เรียนอย่างมีความสุข มุ่งเน้นการเรียนการสอนตามธรรมชาติ โดยให้นักเรียนได้ฝึกปฏิบัติจริง และปลูกฝังเรื่องความสะอาด ความมีวินัย เอื้อเพื่อผู้ที่มีความสามารถรวมทั้งการจัดให้โรงเรียนมีความร่วมมือ มีต้นไม้ แหล่งน้ำ บ่อน้ำ ไร่นา ไร่ผลไม้

- 2.1 บริเวณโรงเรียนมีความร่มรื่น มีการวางผัง ตกแต่งสวยงามด้วยไม้ดอกไม้ประดับ
- 2.2 โรงเรียนมีแหล่งน้ำใช้ประโยชน์ได้อย่างดี และจัดบริเวณแหล่งน้ำให้ดูสะอาด
- 2.3 บริเวณโรงเรียนทั้งหมดดูสะอาด ปราศจากขยะและฝุ่น
- 2.4 มีการใช้ประโยชน์จากธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมในโรงเรียน เพื่อการเรียนการสอน โดยมีการจัดกิจกรรมที่เน้นการปฏิบัติจริงของนักเรียนโดยใช้ธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมเป็นประจำ

2.5 การใช้ประโยชน์จากธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมในโรงเรียน ปลูกฝังความมีวินัย ความรับผิดชอบของนักเรียน ในการเรียนในสนาม การระวังรักษาธรรมชาติและ โดยจัดกิจกรรมสร้างความมีวินัยและความรับผิดชอบด้วยการปฏิบัติจริงและให้นักเรียนดูแลควบคุมกิจกรรมกันเอง

2.6 การใช้ธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมในโรงเรียน เพื่อปลูกฝังลักษณะนิสัยรักษาความสะอาดให้แก่นักเรียน โดยมีกิจกรรมในการดูแลรักษาความสะอาดบริเวณโรงเรียน อาคาร และห้องเรียนต่าง ๆ โดยการจัดกลุ่มนักเรียนให้รับผิดชอบในการปฏิบัติจริง

2.7 การใช้ธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมในโรงเรียน ปลูกฝังให้นักเรียนมีลักษณะนิสัยเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่และมีความรักสามัคคี ซึ่งดูจากความพร้อมเพรียงของนักเรียนและความกระตือรือร้นในการช่วยเหลือซึ่งกันและกัน

2.8 การจัดสภาพแวดล้อมในสถานศึกษา ให้มีความปลอดภัยและมีมาตรการในการป้องกันและแก้ไข

2.9 บุคลากรและผู้เรียนในโรงเรียนมีความรู้สึกเป็นสุข และพึงพอใจต่อสภาพแวดล้อมของโรงเรียน มีความรู้สึกหวงแหนสภาพแวดล้อมในบริเวณโรงเรียน และอยากอยู่ในโรงเรียน

2.10 บุคลากรภายนอกมีความประทับใจต่อสภาพแวดล้อมของโรงเรียนโดยเฉพาะสภาพแวดล้อมบริเวณโรงเรียนก่อให้เกิดความพึงพอใจและชื่นชมอย่างมาก และเกิดความรู้สึกชมเชยต่อบุคลากรและนักเรียนในโรงเรียน

บัญญัติข้อที่ 3 เป็นโรงเรียนที่มีความพร้อม มีแผนผังเต็มรูปแบบ ต้องมีห้องเรียนห้องสมุด ห้องคอมพิวเตอร์ ห้องทดลอง ห้องปฏิบัติการ ตลอดจนมีสนามกีฬาครบครัน โดยให้เหมาะสมกับสภาพของท้องถิ่น

3.1 โรงเรียนมีผังแม่บทอาคารสถานที่เต็มรูปแบบ เหมาะสมกับสภาพท้องถิ่นและดำเนินการปลูกสร้างครบถ้วนตามผังแม่บท

3.2 มีห้องเรียนเพียงพอกับจำนวนนักเรียน สะอาดและเหมาะสม มีสภาพแสงสว่าง การถ่ายเทอากาศ ไม่มีเสียงรบกวน

3.3 ห้องสมุดมีขนาดเหมาะสมกับจำนวนนักเรียน สะอาด วัสดุครุภัณฑ์มีคุณภาพ จำนวนเพียงพอกับจำนวนนักเรียน และมีการให้บริการจัดกิจกรรม ส่งเสริมการใช้ห้องสมุด

3.4 ห้องคอมพิวเตอร์ มีห้องขนาดเหมาะสม และมีเครื่องคอมพิวเตอร์เพียงพอต่อการให้บริการ ใช้ในกิจกรรมการเรียนการสอนและนักเรียนทุกคนสามารถใช้ได้ตามโอกาสอันควร

3.5 ห้องปฏิบัติการทางภาษา มีห้องขนาดเหมาะสม และมีอุปกรณ์การสอนด้านภาษาเพียงพอกับจำนวนนักเรียน ห้องมีความสะอาด มีการใช้กิจกรรมการเรียนการสอนและนักเรียนทุกคนสามารถใช้ได้ตามโอกาสสมควร

3.6 ห้องวิทยาศาสตร์ มีขนาดเหมาะสม และอุปกรณ์การเรียนการสอนเพียงพอกับ

จำนวนนักเรียน ห้องมีความสะอาด มีการใช้ในกิจกรรมการเรียนการสอน และนักเรียนทุกคนสามารถใช้ได้ตามโอกาสอันควร

3.7 ห้องปฏิบัติการวิชาชีพ โรงฝึกงาน อาคารเอนกประสงค์ มีห้องขนาดเหมาะสม และมีอุปกรณ์การเรียนการสอนเพียงพอกับจำนวนนักเรียน ห้องมีความสะอาดมีการใช้ในกิจกรรมการเรียนการสอนตรงตามลักษณะวิชาชีพตามความต้องการของท้องถิ่น มีการป้องกันอุบัติเหตุ ครอบถ้วนและนักเรียนสามารถใช้ได้ตามโอกาสอันควร

3.8 ห้องประชุม อาคารเอนกประสงค์ มีห้อง อาคารขนาดเหมาะสมกับจำนวนนักเรียน และมีอุปกรณ์ครบถ้วนตามความจำเป็น สะอาด และใช้ประโยชน์คุ้มค่า

3.9 ห้องสุขา มีเพียงพอกับจำนวนนักเรียนและครู ห้องสุขามีความสะอาดมีการบำรุงรักษาที่ดี

3.10 สนามกีฬา สถานที่ออกกำลังกายทั้งในร่มและกลางแจ้ง มีอุปกรณ์กีฬาเพียงพอ กับจำนวนนักเรียน มีความปลอดภัย และใช้ประโยชน์ได้เหมาะสม

บัญญัติข้อที่ 4 มีอุปกรณ์การเรียนการสอนครบครัน โดยจัดซื้อในราคาท้องตลาดที่เป็นธรรม ทั้งให้เหมาะสมกับการใช้เกิดประโยชน์สูงสุด

4.1 วัสดุทัศนูปกรณ์ เช่นโทรทัศน์ วิทยุ เครื่องฉายภาพนิ่ง เครื่องเล่นเทปโทรทัศน์ ฯลฯ มีเพียงพอกับจำนวนนักเรียน และใช้ประโยชน์ได้อย่างเหมาะสม

4.2 สื่อการเรียนการสอนตามวิชา รายวิชา กลุ่มวิชาต่าง ๆ มีเพียงพอกับจำนวนนักเรียน และใช้ประโยชน์ได้อย่างเหมาะสม

4.3 เครื่องมือที่ใช้ในการผลิตสื่อ เช่น เครื่องพิมพ์ดีด เครื่องอัดสำเนาเครื่องถ่ายเอกสาร มีเพียงพอกับจำนวนนักเรียน และใช้ประโยชน์ได้อย่างเหมาะสม

4.4 เครื่องดนตรีนาฏศิลป์ มีเพียงพอกับจำนวนนักเรียนและใช้ประโยชน์ได้อย่างเหมาะสม

4.5 การจัดซื้อจัดหาอุปกรณ์การเรียนการสอน ซื้อง่าย ราคาเหมาะสม

บัญญัติข้อที่ 5 มีบุคลากร ครูผู้สอนครบตามเกณฑ์ หากขาดแคลนครูให้ครูเกษียณอายุ หรือภูมิปัญญาท้องถิ่น ตลอดจนผู้ทรงคุณวุฒิมาช่วยสอน และให้มีระบบการศึกษาทางไกลผ่านดาวเทียม

5.1 จำนวนครูผู้สอนในโรงเรียนครบตามเกณฑ์ และสอนตามความถนัด

5.2 การใช้บุคลากรภายนอกมาช่วยสอนในโรงเรียน ซึ่งบุคลากรภายนอก หมายถึง

ครูต่างโรงเรียน ภูมิปัญญาท้องถิ่น

5.3 ต้องใช้ระบบการศึกษาทางไกลมาช่วยสอนในโรงเรียน ซึ่งควรดำเนินการให้เป็นประจำ และมีแผนการใช้ระบบการศึกษาทางไกลผ่านดาวเทียม

5.4 ครูผู้สอนมีจิตสำนึกในหน้าที่ โดยปฏิบัติงานตรงตามเวลา มีความรับผิดชอบ และอุทิศตนในการปฏิบัติงาน

5.5 คุณภาพในการจัดการเรียนการสอนของครู หมายถึงการจัดการเรียนการสอนได้เหมาะสมตามแนวของหลักสูตร และพัฒนาการเรียนการสอนอยู่เสมอ

บัญญัติข้อที่ 6 องค์การท้องถิ่นมีส่วนร่วมในการจัดศึกษา ไม่ว่าจะเป็นทางด้านวิชาการหรือด้านบริหาร เช่น กำหนดหลักสูตรให้สอดคล้องกับความต้องการของท้องถิ่นได้แก่ การสอนภาษาอังกฤษ ตั้งแต่ระดับประถมศึกษา การสอนวิชาชีพการเกษตร การก่อสร้าง ไฟฟ้า เป็นต้น

6.1 การมีส่วนร่วมของท้องถิ่นในการกำหนดเป้าหมายการพัฒนาโรงเรียน

6.1.1 มีการวางแผนร่วมกันระหว่างโรงเรียนกับชุมชน

6.1.2 มีการปฏิบัติร่วมกันกับชุมชน

6.1.3 มีการติดตามประเมินผลทุกชั้นตอน

6.2 การมีส่วนร่วมของท้องถิ่นในการพัฒนาหลักสูตร

6.2.1 มีการวางแผนร่วมกันระหว่างโรงเรียนกับชุมชน

6.2.2 ชั้นปฏิบัติตามแผน

6.2.3 มีการติดตามประเมินผลทุกชั้นตอน

6.3 การมีส่วนร่วมของท้องถิ่น โดยเป็นแหล่งวิทยากร สถานฝึกงาน เช่น เป็นวิทยากร

พิเศษ

6.3.1 มีการวางแผนร่วมกัน

6.3.2 ชั้นปฏิบัติตามแผน

6.3.3 มีการติดตามประเมินผลทุกชั้นตอน

6.4 การมีส่วนร่วมของท้องถิ่น ในการจัดกิจกรรมสนับสนุนกิจการที่เกี่ยวข้องกับผู้เรียนและกิจกรรมอันเป็นความร่วมมือระหว่างโรงเรียนกับชุมชน

6.4.1 มีการวางแผน

6.4.2 ชั้นปฏิบัติตามแผน

6.4.3 มีการติดตามประเมินผลทุกชั้นตอน

6.5 การมีส่วนร่วมของท้องถิ่นในการพัฒนาสถานที่ของชุมชน

6.5.1 มีการวางแผนร่วม

6.5.2 ขึ้นปฏิบัติตามแผน

6.5.3 มีการติดตามประเมินผลทุกขั้นตอน

บัญญัติข้อที่ 7 มีการเก็บค่าเล่าเรียน และค่าธรรมเนียมการศึกษาเพื่อพัฒนาสถานศึกษา และจัดอุปกรณ์การเรียนการสอนให้ครบครัน ทั้งนี้ให้ยกเว้นค่าเล่าเรียนให้กับเด็กยากจน และจ่ายค่าตอบแทนให้นักเรียนในการพัฒนาหรือปฏิบัติ ฝึกอาชีพที่เกิดรายได้และเป็นประโยชน์แก่โรงเรียน เช่น การปลูกพืชผักสวนครัว การเลี้ยงไก่ เลี้ยงปลา เป็นต้น

7.1 ปริมาณการเก็บเงินค่าเล่าเรียน และค่าธรรมเนียมการศึกษาจากผู้เรียนมาพอสมควร

7.2 โรงเรียนต้องจัดกิจกรรมให้หลากหลาย ที่ช่วยให้นักเรียนได้รับค่าตอบแทน

7.3 มีปริมาณของนักเรียนได้รับค่าตอบแทนจากการพัฒนาหรือฝึกปฏิบัติหรือฝึกอาชีพที่เกิดรายได้และเป็นประโยชน์ต่อสถานศึกษา

7.4 มีการสงเคราะห์นักเรียนที่ยากจน เช่น ยกเว้นค่าเล่าเรียน ให้ทุนการศึกษา จัดหางานให้ทำ

7.5 มีปริมาณการใช้จ่ายเงินค่าเล่าเรียน และค่าธรรมเนียมการศึกษาในการพัฒนาโรงเรียน และจัดอุปกรณ์การเรียนการสอน

บัญญัติข้อที่ 8 มีการส่งเสริมให้กลุ่มบุคคล หรือชุมชน มีส่วนร่วมในการแสวงหาทรัพยากร เพื่อสนับสนุนการบริหารจัดการของสถานศึกษา การจัดสวัสดิการให้กับครู เช่นการจัดที่พัก ค่าตอบแทน ค่าล่วงเวลา ค่าสอนพิเศษ ค่าฝึกอบรม ตลอดจนการแก้ปัญหาหนี้สินของครู

8.1 โรงเรียนและชุมชนร่วมกันจัดตั้งองค์กร เพื่อสนับสนุนกิจกรรมหารายได้ของสถานศึกษาอย่างต่อเนื่อง

8.2 ปริมาณกิจกรรมในการแสวงหาทรัพยากรจากความร่วมมือของชุมชนและโรงเรียนควรมีกิจกรรมที่หลากหลาย

8.3 การใช้ทรัพยากรที่สถานศึกษาได้รับจากการมีส่วนร่วมของบุคคลหรือชุมชน โรงเรียนและชุมชนต้องร่วมกันวางแผนได้อย่างเหมาะสม

8.4 ทรัพยากรที่ได้มา ถูกนำไปใช้ประโยชน์เพื่อการบริหารและการจัดการของโรงเรียนได้มากที่สุด

8.5 ทรัพยากรที่ได้มา ถูกนำมาใช้ประโยชน์เพื่อจัดสวัสดิการให้กับครู และแก้ปัญหาหนี้สินของครู โรงเรียนต้องวางแผนการใช้จ่ายเพื่อให้เกิดประโยชน์สูงสุดแก่บุคลากร

บัญญัติข้อที่ 9 มีการวัดและประเมินทางการศึกษาที่มุ่งเน้นผลผลิต คือ คุณภาพของนักเรียนที่กำหนดไว้ในหลักสูตร

9.1 มีการวางแผนการวัดและประเมินผลคุณภาพของนักเรียนตามรายวิชาต่าง ๆ

9.2 ควรมีการประเมินคุณภาพของนักเรียนทุกรายวิชา

9.3 มีข้อบ่งชี้ของการวัดผลและประเมินผลที่ใช้อยู่จริงในสถานศึกษาที่มุ่งพัฒนา นักเรียนครบทุกด้าน คือ พุทธิพิสัย ทักษะพิสัย และจิตพิสัย

9.4 ครูผู้สอนได้นำผลจากการวัดผลและประเมินผลไปพัฒนาการเรียนการสอน อยู่เสมอ

9.5 คุณภาพของเครื่องมือวัดผลการเรียนให้สอดคล้องตามวัตถุประสงค์ ครอบคลุม เนื้อหา และเที่ยงตรงในการวัด

บัญญัติข้อที่ 10 เป็นโรงเรียนที่มีผู้นำท้องถิ่น และผู้ปกครองทุกระดับ ทุกประเภทยอมรับว่าเป็นโรงเรียนที่มีคุณภาพและมาตรฐาน

10.1 มีบุคลากรผู้นำท้องถิ่นและผู้ที่มีฐานะเข้าเรียนในโรงเรียน

10.2 มีบุคลากรของครูผู้สอนและบุคลากรในโรงเรียนเข้าเรียนในโรงเรียนนั้น

10.3 มีศิษย์เก่าที่สามารถศึกษาต่อที่อื่นได้หรือได้รับความสำเร็จในการประกอบอาชีพ

10.4 โรงเรียนมีผลงานของผู้เรียน และได้รับรางวัล

10.5 การปฏิบัติงานที่สะท้อนประสิทธิภาพการบริหารโรงเรียน โดยโรงเรียนปฏิบัติตามกรอบตามภารกิจ และสามารถพัฒนาตนเองผ่านเกณฑ์มาตรฐานโรงเรียนของหน่วยงานต้นสังกัด และถือเป็นแบบอย่างที่ดีได้

การประเมินผลการปฏิบัติตามบัญญัติ 10 ประการ ตามแนวการปฏิรูปการศึกษา มีดังนี้
เขตการศึกษา 10 (2539:10) ได้สรุปการประเมินผลการดำเนินงานของสถานศึกษาในจังหวัดเขตการศึกษา 10 พบว่า เมื่อพิจารณาค่าเฉลี่ยผลการประเมินสถานศึกษาตามบัญญัติ ทั้ง 10 ประการ ปรากฏว่าสถานศึกษาในเขตการศึกษา 10 ผลการประเมินอยู่ในระดับพอใช้ และเมื่อพิจารณาผลการประเมินเป็นรายจังหวัด ปรากฏว่าทุกจังหวัดในเขตการศึกษา 10 ผลการประเมินสถานศึกษาตามบัญญัติทั้ง 10 ประการ อยู่ในระดับพอใช้เหมือนกันทุกจังหวัด

กระทรวงศึกษาธิการ (2539:16) การประเมินการปฏิบัติงานตามบัญญัติ 10 ประการ ในภาพรวมของกระทรวงศึกษาธิการพบว่า ผลการประเมินภาพรวมของกระทรวงศึกษาธิการอยู่ในระดับพอใช้ โดยเขตการศึกษาที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุดคือ เขตการศึกษา 1 และเขตการศึกษาที่มีค่าเฉลี่ยต่ำสุด คือ เขตการศึกษา 2 และเมื่อพิจารณารายเขตการศึกษาแล้วปรากฏว่าทุกเขตการศึกษาดำเนินงานการปฏิรูปการศึกษาตามแนวบัญญัติทั้ง 10 ประการ มีผลการประเมินออกมาอยู่ในระดับพอใช้

ความสำเร็จของการจัดการศึกษาที่ฝ่ายกำหนดนโยบายที่มุ่งหวัง การพัฒนาคนเพื่อให้เกิดคุณภาพที่จะเข้าสู่การแข่งขันในโลกสากลที่เป็นยุคของข้อมูลข่าวสาร แห่งโลกไร้พรมแดนในทางเศรษฐกิจ จะเห็นว่สิ่งที่สำคัญที่สุดในการพัฒนาคนนั้นต้องมาจากการจัดระบบการศึกษาที่เกิดขึ้นจากความพร้อมของนโยบายที่ให้การสนับสนุน ส่งเสริมให้เกิดความเป็นเลิศในทุกด้านในสถานศึกษา ซึ่งกระทรวงศึกษาธิการได้กำหนดบัญญัติ 10 ประการ ตามแนวทางการปฏิรูปการศึกษา โดยมองที่การพัฒนาสภาพโรงเรียน อาคารสถานที่ การพัฒนาครูและบุคลากร การพัฒนาหลักสูตรและกระบวนการเรียนการสอน ประการสุดท้ายคือการพัฒนากระบวนการบริหาร หากสถานศึกษาทุกแห่งมีการปฏิรูปเกิดการพัฒนาอย่างเป็นระบบ เพื่อให้สอดคล้องกับนโยบายของกระทรวงศึกษาธิการแล้ว ก็จะทำให้เห็นว่โรงเรียนในอุดมคติในบัญญัติ 10 ประการ ก็เชื่อว่เกิดผลตามเป้าหมายการปฏิรูปศึกษาที่ตั้งขึ้น

กล่าวสรุป แนวทางปฏิรูปสถานศึกษาให้เป็นโรงเรียนในอุดมคติ เป็นการบริหารโรงเรียนตามกระบวนการบริหารทั่วไป คือ การศึกษาสภาพปัจจุบัน ปัญหาและความต้องการการวางแผน การปฏิบัติตามแผน และการประเมินผลแต่ที่สำคัญคือ เป็นการบริหารแบบมีส่วนร่วมโดยให้ผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องได้ร่วมดำเนินการในรูปแบบของคณะกรรมการโรงเรียน โครงสร้างการดำเนินงานในการปฏิรูปการศึกษาของกระทรวงศึกษาธิการ เพื่อให้การดำเนินการปฏิรูปการศึกษาของกระทรวงชัดเจนในเรื่องของขอบข่าย ภาระหน้าที่ของหน่วยงาน และของบุคลากรที่เกี่ยวข้องกับการปฏิรูปการศึกษา กระทรวงศึกษาธิการได้กระจายการบริหารและการจัดการให้จังหวัด ซึ่งถือว่าเป็นหน่วยงานในสวนภูมิภาคที่อยู่ใกล้โรงเรียนซึ่งเป็นหน่วยปฏิบัติมากที่สุดโดยได้กำหนดโครงสร้างการดำเนินงานไว้ (กระทรวงศึกษาธิการ 2539 : 5)

4. งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

4.1 งานวิจัยในประเทศ

สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ (2527 : 157) ได้ทำการวิจัยและประเมินผลประสิทธิผลของการประถมศึกษา โดยมีจุดมุ่งหมายเพื่อประเมินประสิทธิผลของการจัดการประถมศึกษา ทั้งระบบเก่าที่เป็นอยู่และสร้างเกณฑ์มาตรฐานจัดประสิทธิภาพระดับ สูง-ต่ำ ให้ครอบคลุมหน้าที่ควรจะเป็นของโรงเรียนประถมศึกษาทั่วประเทศ การวิจัยพบว่า โรงเรียนประถมศึกษาที่มีประสิทธิภาพสูงโดยเฉลี่ย ดังนี้

1. เป็นโรงเรียนขนาดใหญ่ตั้งอยู่ในท้องถิ่นที่เจริญ
2. มีนักเรียนที่สอบได้ ป.6 และเรียนต่อชั้นมัธยมศึกษาได้มาก
3. มีครูใหญ่ที่มีประสบการณ์สูง ครูผู้สอนมีประสบการณ์สอนมานาน
4. ตั้งอยู่ในชุมชนขนาดใหญ่ที่เจริญมีไฟฟ้าทุกครัวเรือน
5. มีนักเรียนที่ผ่านการเรียนชั้นอนุบาลมาก่อน

จากการวิเคราะห์สรุปผลการหาปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อสัมฤทธิ์ในการเรียนพบว่าปัจจัยที่มีอิทธิพลทางตรงสูง ได้แก่ สภาพเศรษฐกิจและสังคมและของนักเรียน การเรียนชั้นอนุบาล ประเภทโรงเรียน ขนาดของโรงเรียน ทักษะคิดของชุมชน ความพร้อมและทัศนคติของผู้เรียน ส่วนปัจจัยที่มีอิทธิพลทางอ้อมสูง คือ อำเภอดังโรงเรียน และสภาพทางภูมิศาสตร์

กรมวิชาการ (2535 : บทคัดย่อ) ได้รายงานการวิจัยเกี่ยวกับแนวคิดการจัดการศึกษา ของไทยในทศวรรษหน้า ตามโครงการวิจัยเรื่อง การศึกษาความเป็นไปได้ของการจัดการศึกษาระดับประถมศึกษา มัธยมศึกษาและอาชีวศึกษาของไทยในทศวรรษหน้า โดยในการวิจัยจุดมุ่งหมายเพื่อศึกษาแนวคิดของผู้เชี่ยวชาญด้านเศรษฐกิจ การเมือง การศึกษาและวิทยาศาสตร์ จำนวน 32 ท่าน ในเรื่องการจัดการศึกษาของไทยในอนาคต โดยการสัมภาษณ์ มุ่งเน้นเฉพาะเป้าหมายของการจัดการศึกษา คือ ผู้เรียนและยุทธวิธีในการจัดการศึกษาเพื่อให้บรรลุเป้าหมายดังกล่าว และนำข้อมูลที่ได้มาวิเคราะห์ โดยการวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis) ผลการวิจัยสรุปได้ดังนี้

1. เป้าหมายของการจัดการศึกษา ผู้เชี่ยวชาญส่วนใหญ่มีความเห็นสอดคล้องกันว่า เป้าหมายของการจัดการศึกษาในอนาคตยังคงเน้นให้ผู้เรียนมีพัฒนาการทุกด้าน ทั้งด้านสติปัญญา

จิตใจ ร่างกายและสังคม ให้บรรลุถึงขีดสุดของศักยภาพแต่ละบุคคลโดยใช้กระบวนการเรียนรู้
อย่างต่อเนื่องตลอดชีวิตเป็นตัวเสริมความสามารถในการรับ ผลิตและใช้เทคโนโลยี ให้สอดคล้องกับ
สภาพเศรษฐกิจและสังคมที่เปลี่ยนแปลงไปอย่างมีประสิทธิภาพ

2. ยุทธวิธีในการจัดการศึกษา ผู้เชี่ยวชาญในส่วนนี้มีความเห็นสอดคล้องกันว่า ควร
ดำเนินการดังนี้

2.1 ผู้บริหารประเทศ โดยเฉพาะนายกรัฐมนตรีต้องให้ความสนใจและ
เห็นความสำคัญในการแก้ปัญหาการศึกษาอย่างจริงจัง และองค์กรที่ทำหน้าที่ดูแลการศึกษาของชาติ
ควรมีองค์กรเดียวทำหน้าที่วางแผนประสานงาน และสนับสนุนด้านวิชาการ รวมทั้งกำหนดและควบคุม
มาตรฐานกลาง ส่วนด้านบริหาร รัฐไม่ควรผูกขาดอำนาจไว้ที่ส่วนกลางควรมีการกระจาย
ความรับผิดชอบ และการตัดสินใจสู่ท้องถิ่นให้มากขึ้น

2.2 ครูควรเป็นคนทันสมัย รู้เท่าทันความเปลี่ยนแปลง มีบุคลิกภาพเป็นแม่บท
ที่ดี มีวิญญานของความเป็นครู รู้หลักจิตวิทยา สามารถทำหน้าที่เป็นผู้กำกับประสานงาน และ
อำนวยความสะดวก (Facilitation) ซึ่งควรมีเกณฑ์การคัดเลือกครูจากผู้ที่มีความสามารถสูง มีความ
ตั้งใจ และรักอาชีพครู ส่วนครูประจำการควรจัดฝึกอบรมอยู่เสมอ รวมทั้งจัดสวัสดิการที่ดีและ
เหมาะสมแก่ครู

2.3 กระบวนการเรียนการสอน ครูควรยึดเด็กเป็นศูนย์กลาง สอนเน้นการคิด
มากกว่าการจำ และเปลี่ยนจากการสอนแบบบรรยายมาเป็นให้เด็กมีส่วนร่วมอภิปราย และทำงาน
กลุ่ม บรรยายภาคให้ห้องเรียนอาจไม่จำเป็นต้องนั่งเรียงแถวในชั้นเรียนอีกต่อไป นอกจากนี้ควรเน้น
การจัดกิจกรรมนอกหลักสูตรให้มากขึ้น

2.4 หลักสูตรควรจัดให้ตอบสนองต่อความต้องการของผู้เรียนและท้องถิ่น โดย
มุ่งให้ผู้เรียนสามารถนำความรู้ที่ได้รับมาใช้ในการพัฒนาคุณภาพชีวิตของตนและแก้ปัญหาในชีวิต
ประจำวันอย่างมีเหตุผล โครงสร้างหลักสูตร ควรประกอบด้วยวิชาแกนและวิชาเลือก โดยวิชาแกน
บังคับให้เรียนเหมือนกันทั่วประเทศ และรัฐส่วนกลางเป็นผู้จัดทำ ได้แก่ วิชาวิทยาศาสตร์ คณิตศาสตร์
สังคม และภาษา เป็นต้น ส่วนวิชาเลือกควรให้ท้องถิ่นเป็นผู้รับผิดชอบในการจัดทำ โดยมีส่วนกลาง
ทำหน้าที่ให้ความช่วยเหลือด้านวิชาการ และงบประมาณ

2.5 สื่อการเรียนการสอนควรจัดให้หลากหลาย ส่งเสริมและสนับสนุนให้
เอกชนและท้องถิ่นมีส่วนร่วมในการจัดทำ ส่วนวิชาการควรมีบทบาทและหน้าที่ในการติดตามและ
ควบคุมเพื่อให้สื่อได้มาตรฐานกลาง

2.6 นอกเหนือจากด้านการบริหารครู กระบวนการเรียนการสอนหลักสูตร และสื่อการเรียนการสอนแล้วปัจจัยด้านอื่น ๆ เช่นโรงเรียน ผู้ปกครอง ชุมชนและสื่อมวลชนก็นับว่ามีบทบาท และมีส่วนช่วยให้การจัดการศึกษาประสบผลสำเร็จ ดังนั้นจึงควรระดมสรรพกำลังจากสถาบันต่าง ๆ ในสังคมให้มีการประสานสัมพันธ์กันในการจัดการศึกษา

สถาบันพัฒนาผู้บริหารการศึกษา (2539 : 20-22) ได้แต่งตั้งคณะทำงานทำการศึกษาวិเคราะห์โรงเรียนที่ประสบความสำเร็จในการบริหารโรงเรียน ตามแนวทางปฏิรูปการศึกษาของกระทรวงศึกษาธิการ วิเคราะห์ปัจจัยที่ส่งผลต่อความสำเร็จในการบริหารโรงเรียน ตามแนวปฏิบัติการศึกษาในโรงเรียนที่ได้รับรางวัลพระราชทานโรงเรียนดีเด่นเฉพาะในสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ จำนวน 12 แห่งผลการศึกษาพบว่า

1. ด้านโรงเรียนและสถานศึกษา โรงเรียนส่วนใหญ่ตั้งอยู่ในเขตชุมชนที่มีความสะดวก อาคารเรียนส่วนใหญ่เป็นแบบที่ สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติกำหนดพร้อมอาคารประกอบ มีห้องจัดกิจกรรมต่าง ๆ ห้องสมุด ห้องปฏิบัติการ ห้องคอมพิวเตอร์ เป็นต้นพื้นที่และบรรยากาศในโรงเรียนจัดเป็นสวนหย่อม สถานที่พักผ่อนโรงเรียนส่วนใหญ่พร้อมให้บริการ

R2. ด้านครูและบุคลากรทางการศึกษา ลักษณะส่วนบุคคลของผู้บริหารมีความรับผิดชอบ กระตือรือร้น มีความรู้ ความสามารถและพัฒนาตนเองอยู่เสมอ มีมนุษยสัมพันธ์ สุภาพเรียบร้อย มีเจตคติที่ดี ศรัทธาในวิชาชีพครู รับฟังความคิดเห็น สนับสนุนประชาธิปไตยในโรงเรียนและการทำงานเป็นทีม มีวิสัยทัศน์กว้างไกล วางแผนพัฒนาโรงเรียนอยู่เสมอภาวะผู้นำของผู้บริหารมีบทบาทจัดการศึกษาตามหลักสูตร และสนองความต้องการของท้องถิ่นพัฒนาการเรียนการสอน โดยให้ครูเข้าฟังการฝึกอบรมจัดการทรัพยากรที่จำเป็นจากงบประมาณและจากชุมชน

3. ด้านการจัดหลักสูตรและกระบวนการเรียนการสอน โรงเรียนจัดหลักสูตรโดยปรับกิจกรรมให้สอดคล้องกับความต้องการของท้องถิ่น จัดทำเอกสารประกอบการเรียน เชิญบุคลากรในชุมชนมาเป็นวิทยากรพิเศษ

4. ด้านระบบและวิธีการบริหาร ผู้บริหารจะชี้แจงนโยบายและวัตถุประสงค์ให้ผู้เกี่ยวข้องทุกฝ่ายทราบ ผู้บริหารมอบหมายงาน การตัดสินใจ การควบคุม ติดตามผลตามลำดับสายงานปกครองแบบพี่น้อง ให้ทุกคนทำงานเป็นทีมด้วยความสมัครใจ ตามความรู้ ความสามารถและอุปนิสัยของบุคคล ส่งเสริมให้บุคคลก้าวหน้าด้วยการฝึกอบรมและให้พัฒนาตนเอง

5. ด้านสถานภาพทางเศรษฐกิจและสังคมของนักเรียน และชุมชนผู้ปกครอง และชุมชน สนใจ ให้ความร่วมมือกับโรงเรียนในกิจกรรมการเรียนการสอน และบริจาคสิ่งต่าง ๆ ให้

โรงเรียนเป็นอย่างดี

สุนิษา สุมโนจิตราภรณ์ (2539 : บทคัดย่อ) ได้ทำการวิจัยความต้องการของครูมัธยมศึกษาเกี่ยวกับงานพัฒนาวิชาการ ของสำนักงานสามัญศึกษาจังหวัดพระนครศรีอยุธยา พบว่าครูมัธยมศึกษามีความต้องการระดับมากดังนี้ คือ ด้านหลักสูตรต้องการให้สำนักงานสามัญศึกษาจังหวัดพระนครศรีอยุธยา จัดเอกสารประกอบหลักสูตร ต้องการให้ผลิตสื่อการสอนต้นแบบและให้บริการสื่อการเรียนการสอน ด้านการประเมินผลการศึกษาต้องการให้มีการสร้างข้อสอบมาตรฐานและจัดทำธนาคารข้อสอบของจังหวัด ด้านส่งเสริมพัฒนาคุณธรรม จริยธรรมและศิลปวัฒนธรรม ต้องการให้มีการจัดประกวดมารยาทของนักเรียนระดับโรงเรียนและระดับจังหวัด ด้านนันทนาการและการกีฬา ต้องการให้คณะแพทย์จากโรงพยาบาลตรวจสุขภาพนักเรียน ด้านการวิจัย ต้องการให้มีการวิจัยสื่อการเรียนการสอน ด้านส่งเสริมกลุ่มโรงเรียนต้องการให้บริการสื่อและวัสดุอุปกรณ์ ด้านการพัฒนาบุคลากร ต้องการส่งเสริมให้มีการลาศึกษาต่อและประชุมพิเศษครูใหม่

นพดล เดชโยธิน (2540 :128-131) ได้ศึกษาปัญหาการปฏิบัติงานตามแนวทางการปฏิรูปการศึกษาตามบัญญัติ 10 ประการ โรงเรียนมัธยมศึกษา สังกัดกรมสามัญศึกษา จังหวัดร้อยเอ็ด พบว่า **Rajabhat Mahasarakham University**

1. ปัญหาการปฏิบัติงานตามแนวทางการปฏิรูปการศึกษาตามบัญญัติ 10 ประการ ของโรงเรียนมัธยมศึกษา จังหวัดร้อยเอ็ด โดยภาพรวมมีปัญหาในระดับปานกลางเมื่อพิจารณาเป็นรายบัญญัติ พบว่า บัญญัติข้อที่ 5 มีปัญหาอยู่ในระดับมาก ในประเด็นขาดแคลนครูบางรายวิชา โรงเรียนไม่มีงบประมาณจ้างครูหรือค่าตอบแทนวิทยากรท้องถิ่นที่เข้ามาช่วยสอนและปัญหาทางด้านเศรษฐกิจทำให้ครูขาดความรับผิดชอบในการสอน ส่วนบัญญัติข้ออื่น ๆ มีปัญหาในระดับปานกลาง

2. โรงเรียนขนาดใหญ่ ขนาดกลางและขนาดเล็ก มีปัญหาการปฏิบัติงานตามแนวทางการปฏิรูปการศึกษาตามบัญญัติ 10 ประการ โดยภาพรวมมีปัญหาอยู่ในระดับปานกลาง

บุญถม หิรัญคำ (2540 : บทคัดย่อ) ได้ทำการวิจัยการดำเนินงานตามแนวทางการปฏิรูปการศึกษาในโรงเรียนประถมศึกษา : ศึกษาเฉพาะกรณีในโรงเรียนชุมชนบ้านโสกสังกัดสำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดชัยภูมิ พบว่า

1. ด้านการปฏิรูปโรงเรียนและสถานศึกษา โรงเรียนชุมชนบ้านโสกได้มีการดำเนินงานในรูปของคณะกรรมการ แต่งตั้งคณะกรรมการจัดทำแผนหลักของที่ตั้งอาคารเรียน อาคารประกอบบริเวณต่าง ๆ ไว้อย่างชัดเจน ดำเนินงานภายใต้ระเบียบปฏิบัติ และมีการประชุมปรึกษาหารือระหว่างผู้บริหาร คณะครู กรรมการโรงเรียนอย่างสม่ำเสมอ ปัญหาสำคัญที่พบได้แก่ โรงเรียนมีพื้นที่

จำกัด เมื่อก่อสร้างอาคารเรียนและอาคารประกอบหลังใหม่ โรงเรียนได้แก้ปัญหาโดยซื้อรถนอนอาคารเรียนเก่าและบ้านพักครูที่ชำรุดทรุดโทรมเพื่อใช้พื้นที่ก่อสร้างอาคารใหม่

2. ด้านการปฏิรูปครูและบุคลากรทางการศึกษา โรงเรียนบ้านโลก มีการเสริมสร้างบรรยากาศอยู่ร่วมกันแบบประชาธิปไตยเน้นการร่วมคิด ร่วมทำ ร่วมแก้ไขปัญหาร่วมให้คำปรึกษา แนะนำ ส่งเสริมการทำงานเป็นหมู่คณะ แบ่งเบาภาระหน้าที่รับผิดชอบตามลักษณะงานที่แต่ละคนถนัด มีการประชุมปรึกษาหารือบุคลากรในสถานศึกษาเป็นประจำทุกเดือน ผู้บริหารนิเทศอย่างสม่ำเสมอ จัดทำเอกสารเสริมความรู้ทางวิชาการแจกให้บุคลากร ส่งเสริมให้เข้ารับการอบรม/สัมมนา เพื่อเพิ่มพูนความรู้ ทักษะ เทคนิค วิธีการใหม่ ๆ ร่วมกันปฏิบัติงานด้วยความตั้งใจและพึงพอใจในการปฏิบัติงาน ส่งเสริมให้บุคลากรจัดทำผลงานทางวิชาการ เพื่อยกระดับ วิทยฐานะให้สูงขึ้น ปัญหาสำคัญที่พบ ได้แก่ บุคลากรบางส่วนปฏิบัติงานที่ได้รับมอบหมายไม่เต็มความสามารถของตน โรงเรียนได้แก้ปัญหาโดยการประชุมชี้แจง กำกับติดตาม และขวัญกำลังใจอย่างสม่ำเสมอ ทำให้งานมีประสิทธิภาพมากขึ้น

3. ด้านการปฏิรูปหลักสูตรและกระบวนการเรียนการสอน โรงเรียนชุมชนบ้านโลกได้มอบหมายและแต่งตั้งให้คณะครู กรรมการโรงเรียน ผู้แทนชุมชน ร่วมกันในการจัดทำหลักสูตรวิชาชีพ เพื่อให้สนองความต้องการของชุมชน แต่งตั้งให้คณะกรรมการฝ่ายวิชาการศึกษาหลักสูตรทุกระดับชั้น ร่วมกันประชุมวางแผนทางการดำเนินงานเพื่อปรับปรุงแก้ไข และประเมินผลครูทุกคนผ่านการอบรม การจัดทำหลักสูตรและการใช้หลักสูตร จัดให้มีสื่อการเรียนการสอนทุกรายวิชา ส่งเสริมให้ครูผู้สอนผลิตสื่อ จัดหาสื่อ และวิธีใช้สื่อประกอบการเรียนการสอนแต่งตั้งเจ้าหน้าที่ควบคุม และกำกับการใช้สื่อโดยจัดให้มีห้องศูนย์สื่อ จัดทำทะเบียนสื่อ และทะเบียนการใช้/ยืม จัดให้มีการบำรุงรักษา และซ่อมแซมสื่อให้ใช้ประโยชน์ได้อย่างคุ้มค่า ปัญหาสำคัญที่พบได้แก่ บุคลากรบางส่วนไม่ปฏิบัติตามระเบียบที่วางไว้ ยืมสื่อไปแล้วไม่ส่งคืนตามกำหนดเวลา โรงเรียนได้แก้ไขปัญหา โดยประชุมชี้แจงขอความร่วมมือให้ปฏิบัติตามระเบียบเพื่อการใช้สื่อร่วมกัน

4. ด้านการปฏิรูประบบการบริหารการศึกษา โรงเรียนชุมชนบ้านโลกได้จัดทำแผนงาน/โครงการในการปฏิบัติงานไว้ล่วงหน้าตั้งแต่ต้นปีการศึกษาอย่างชัดเจนเพื่อให้บุคลากรได้ทราบวัตถุประสงค์เป้าหมายและแผนปฏิบัติงานที่ชัดเจน ผู้บริหารให้ความสำคัญในการบริหารงานทุกด้านเท่าเทียมกัน เพื่อที่จะให้โรงเรียนได้พัฒนาพร้อมกันทุกด้าน ปัญหาสำคัญที่พบ ได้แก่ การบริหารงานทุกด้านขาดงบประมาณสนับสนุน โรงเรียนได้แก้ไขปัญหาโดยใช้เงินบำรุงการศึกษาและเงินบริจาคจากชุมชนและผู้มีจิตศรัทธาพัฒนาปรับปรุงงาน/โครงการต่าง ๆ ของโรงเรียน

อนุรักษ์ อุปพงษ์ (2540 : บทคัดย่อ) ได้ทำการวิจัยความคิดเห็นของผู้บริหารโรงเรียนที่มีผลต่อการปฏิรูปการศึกษา ในจังหวัดสกลนคร พบว่า

1. ผู้บริหารโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดสำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดสกลนคร เห็นด้วยกับการปฏิรูปโรงเรียนและสถานศึกษา ด้านการตั้งกรรมการโรงเรียนการประเมินความต้องการในการพัฒนาโรงเรียน การสร้างแผนปรับปรุงโรงเรียน การปฏิบัติตามแผนให้เกิดผลจริง การรายงานความก้าวหน้าต่อประชาชน การประเมินและปรับปรุงให้เป็นแผนต่อเนื่อง โดยเห็นด้วยในระบบ "มาก"

2. ผลการเปรียบเทียบความคิดเห็นของผู้บริหารโรงเรียนทั้ง 3 กลุ่ม พบว่า มีความคิดเห็นไม่แตกต่างกัน

3. จากการศึกษาแนวทางปรับปรุงแก้ไขและพัฒนาในการปฏิรูปการศึกษานั้น ผู้บริหารโรงเรียนมีความคิดเห็นว่า ควรกระจายอำนาจการบริหารจากส่วนกลางให้ส่วนภูมิภาคและท้องถิ่นให้มากที่สุด รัฐบาลควรจัดสรรทรัพยากรการบริหารให้เพียงพอ และควรกำหนดมาตรการซึ่งเป็นสิ่งจูงใจให้เกิดความร่วมมือระหว่างโรงเรียนและชุมชน

ลินจง สุดประเสริฐ (2541 : บทคัดย่อ) ได้ศึกษาผลการดำเนินงานตามแนวทางการปฏิรูปการศึกษาในโรงเรียนมัธยมศึกษา สังกัดกรมสามัญศึกษา จังหวัดมหาสารคาม ผลการศึกษาพบว่า

1. การดำเนินงานตามแนวทางการปฏิรูปการศึกษาในโรงเรียนมัธยมศึกษาสังกัดกรมสามัญศึกษา จังหวัดมหาสารคาม โดยภาพรวมมีการดำเนินงานอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณารายข้อพบว่า อยู่ในระดับมาก 3 ข้อคือ ด้านการปฏิรูปโรงเรียนและสถานศึกษาด้านการปฏิรูประบบการบริหารการศึกษา และด้านปฏิรูปครูและบุคลากรทางการศึกษา และมีการดำเนินงานระดับปานกลาง 1 ด้านคือ ด้านการปฏิรูปหลักสูตรและกระบวนการเรียนการสอน

2. ผลการเปรียบเทียบการดำเนินงานตามแนวการปฏิรูปการศึกษาตามตัวแปร พบว่าโรงเรียนขนาดใหญ่มีระดับการดำเนินงานมากกว่าโรงเรียนขนาดกลางและขนาดเล็กอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

4.2 งานวิจัยต่างประเทศ

ไวลส์ (Wiles 1983 : 51-52) พบว่าปัจจัยที่ทำให้ครูรักโรงเรียนและสามารถปฏิบัติหน้าที่ได้อย่างมีประสิทธิภาพ มีอยู่ 6 ประการ คือ การมีสถานที่ทำงานที่มีความสะดวกสบายการมีความสวยงามมีชีวิตชีวา การมีอุปกรณ์เครื่องมือในการใช้ที่เพียงพอต่อความต้องการ การมีความรู้สึกว่าเป็นส่วนหนึ่งของโรงเรียน การมีส่วนร่วมสร้างความสัมพันธ์ให้กับหมู่คณะ และการมีความอิสระในการเลือกวิธีการทำงาน

มาร์ติน (Martin 1995 : 122) ได้ศึกษาแนวทางการวางแผนทำหลักสูตรศิลปศึกษาเพื่อใช้เป็นคู่มือในการปฏิรูปหลักสูตรศิลปศึกษาของรัฐวิไลคอนซิน ซึ่งเน้นการพัฒนาสาระสำคัญความคิดรวบยอด สนับสนุนความคิดอิสระ การแก้ปัญหาอิสระขึ้นชมกิจกรรมเสริมประสบการณ์ สร้างความเชื่อมโยงที่ชัดเจนระหว่างมาตรฐานของประเทศ เป้าหมายของรัฐ หลักสูตรของเขตการศึกษาการสอนในชั้นเรียน และการประเมินผลในชั้นเรียน คู่มือนี้แบ่งแยกเป็น 12 ส่วน คือ ปรัชญา การพัฒนาหลักสูตร การเรียนโดยการเห็นของจริง ศิลปะกับสังคม ศิลปะการออกแบบ ศิลปะปฏิบัติการวางแผน การสอน การวางแผนบูรณาการให้ความร่วมมือด้านเป้าหมายและมาตรฐานการศึกษาการวางแผน การประเมินผล โปรแกรมต่าง ๆ ที่มีประสิทธิภาพ

ฮานลอน (Hanlon 1996 : 946) ได้ศึกษากฎหมายปฏิรูปการศึกษา ปี ค.ศ. 1989 ของรัฐโอไฮโอ ซึ่งกฎหมายระบุไว้ว่า ผู้ปกครองสามารถเลือกโรงเรียนให้ลูกได้ แต่ต้องอยู่ภายในเขตอำเภอเท่านั้น ซึ่งในการวิจัย ผู้วิจัยต้องการศึกษาว่า อำเภอได้เปิดโอกาสให้ผู้ปกครองเลือกโรงเรียนให้บุตรหลานของตนได้มากน้อยเพียงใดหรือว่าการเลือกโรงเรียนเป็นแค่แนวคิด หรือเป็นเพียงนามธรรม นอกจากนี้ทางเลือกที่ผู้ปกครองเลือก ยังหมายถึงด้านปรัชญาการศึกษา วิธีการจัดการเรียนการสอน และความพยายามของโรงเรียนที่จะให้ได้รับการยอมรับจากชุมชนด้วย

วอดเดน (Wasden 1996 : 2316) ได้ศึกษาการปฏิรูปการศึกษาในสหรัฐอเมริกา ไม่ว่าจะระดับชาติ ระดับรัฐ หรือระดับท้องถิ่น มีลักษณะเป็นระบบ เป็นธรรมชาติ และมีแนวโน้มว่าจะไปได้ไกลในส่วนของรัฐยูทาห์ การปฏิรูปการศึกษาในรอบ 100 ปี นั้นเน้นที่ผู้บริหารการศึกษาถือว่า ถ้ามีการเปลี่ยนแปลงผู้บริหารการศึกษา ก็จะไปสู่การเปลี่ยนแปลงกิจกรรมทางด้านการศึกษาด้วยโดยได้ศึกษาโรงเรียนที่มีการเปลี่ยนแปลง ก็จะนำไปสู่การเปลี่ยนแปลงกิจกรรมทางด้านการศึกษาด้วย ผู้วิจัยได้ศึกษาโรงเรียนที่มีการเปลี่ยนแปลงตัวผู้บริหาร 23 โรงเรียน ซึ่งเป็นโรงเรียนประถมศึกษา เก็บข้อมูลโดยการสัมภาษณ์ผู้บริหารโรงเรียน ครู และผู้ปกครองที่เป็นสมาชิกสภาผู้ปกครอง ทั้งนี้เพื่อศึกษาแนวคิดเกี่ยวกับผลที่เกิดจากการเปลี่ยนแปลงตัวผู้บริหารโรงเรียน ผลการวิจัยพบว่า แม้ครูใหญ่ อาจารย์

ใหญ่ และจะเป็นบุคคลที่นำไปสู่การปฏิรูปการศึกษาก็ตาม แต่ครูและผู้ปกครองก็จะได้รับผลจากการเปลี่ยนแปลงดังกล่าว ข้อที่เป็นข้อขัดแย้งก็คือ การย้ายผู้บริหารก่อให้เกิดปัญหาหรือข้อจำกัดอะไรหรือไม่และการย้ายผู้บริหารคนเก่าออกไป โรงเรียนและชุมชนมีการเตรียมการเพื่อรับคนใหม่หรือไม่อย่างไร

ลอว์เรนซ์ (Lawrence 1996 : 534) ได้ศึกษาพบว่าในขณะที่สังคมอเมริกามีปัญหาด้านเศรษฐกิจ คือ มีช่องว่างระหว่างคนจนกับคนรวย การศึกษาจึงเป็นเรื่องสำคัญที่ ผู้คนหยิบยกขึ้นมาพิจารณาเพื่อหาแนวทางใช้การศึกษาในการสร้างความสมดุลหรือความพอดี ความเท่าเทียมกัน ด้านเศรษฐกิจภายในสังคม นักวิชาการจำนวนมากได้สะท้อนแนวคิดออกมาในรายงานและสิ่งพิมพ์ต่าง ๆ ว่า ความสำเร็จทางด้านเศรษฐกิจของชาติในอนาคต จะสัมพันธ์กับความเป็นผู้นำของโลก

จากเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องจะเห็นได้ว่า การปฏิรูปการศึกษาเกิดขึ้นจากกระแสความเปลี่ยนแปลงของโลกที่เกิดขึ้นอย่างรวดเร็ว ส่งผลกระทบต่อการดำรงชีวิตของมนุษย์ และการจัดการศึกษาที่ผ่านมา แบบค่อยเป็นค่อยไปไม่อาจทันการ และไม่สามารถสนองต่อความเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้น ความต้องการในการพัฒนาทรัพยากร ในการดำรงชีวิตในยุคโลกาภิวัตน์ และสามารถคิด แก้ไขปัญหาในด้านเศรษฐกิจ สังคมและการเมืองได้ จากความเชื่อที่ว่าการศึกษาเป็นตัวแปรสำคัญที่จะก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงยังต้องคำนึงถึงสิทธิและความเสมอภาคทางการศึกษาหลังการปฏิรูปการศึกษาด้วย กระทรวงศึกษาธิการเป็นหน่วยงานที่จัดการศึกษาโดยตรง จึงดำเนินการตามนโยบายและกำหนดให้มีการปฏิรูปการศึกษา ซึ่งจำเป็นต้องปรับปรุงทั้งระบบ ดังนั้น การศึกษาปัญหาและแนวทางแก้ไข ในการดำเนินงานเกี่ยวกับการปฏิรูปการศึกษาจึงน่าจะเป็นประโยชน์ในการปฏิรูปการศึกษา ให้เกิดประสิทธิผลมากที่สุด